

INTERVJU SA BAJRAMOM KAFU KINOLIJEM

Đakovica | Datum: 24. maj 2016.

Trajanje: 199 minuta

Prisutni:

1. Bajram Kafu Kinoli (Intervjuisani)
2. Eremire Krasnići (Vodila intervju)
3. Noar Sahiti (Kamera)
4. Anna Di Lellio (Prisutna)

Simboli u transkripciji, neverbalna komunikacija:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava nešto gestovima.

Druga pravila transkripcije:

[ ] – dodatak tekstu kako bi se pomoglo razumevanje

Fusnote su dodaci koji pružaju informacije o mestima, imenima ili izrazima.

Prvi deo

Bajram Kafu Kinoli: Ja sam Bajram Kinoli, kao mali sam bio Bajram Kinoli, sad me zovu Kafu. Rodio sam se u Đakovici, kod kuće (smeje se), u ovom ambijentu ovde {pokazuje sobu}. Rodio sam se sa šest kilograma (smeši se) i peto sam dete. Sestra je došla kad sam napunio sedam godina, dakle ja sam je odgajio, išao sam u školu. Mama se zove Sofija, ona je iz Mitrovice, došla je ovde, udala se jako mlada. Tata je iz Đakovice. Imam starijeg brata koji se zove Alji, sad održava očevu titulu, on je šejh¹. Sestra, koja je udata ovde u blizini Đakovice, Adilje se zove. Akilje je druga sestra i treće dete je Hasan, onda sam ja i Zejnep. To je naša uža porodica.

Kao mlad, uh, *where to start?* [odakle da počnem?] Čega se sećam iz mladosti, ja se uvek sećam sebe kako sam se kao mali igrao u jednom ćošku, obično sam. I voleo sam da pravim eksperimente sa tabletama, ne znam zašto, imao sam veliku opsesiju da pravim eksperimente, da izađe neka druga komponenta, i mislim... nisam bio sve vreme onako *spoiled* [razmažen], bio sam sve vreme miran, sedeo sam u jednom ćošku, i voleo sam da slušam sve vreme. Bio sam malo više vezan za oca zato što mi je otac bio šejh i stalno me vodio sa sobom. Sećam se kad smo krenuli peške za Prizren... to je selo pre Prizrena, i pešačili smo negde osam-devet sati. Nosio me je na ramenima, ili smo hodali pod ruku, pričao mi je o nekim stvarima.

Moj otac je bio čovek koji je mirio krvne osvete, bio je čovek koji je uvek hteo da učini dobro, bez obzira ko je ili šta je. I mnogo je voleo da obilazi ode², da sasluša o nekom događaju, to su zvali... mislim, zijalet³ u to vreme, i onda je i nas vodio sa sobom i rekao bi nam: “Kad uđemo tu unutra, moraš lepo da sediš i da slušaš šta se priča jer možeš mnogo toga da naučiš. Znam da sad ne možeš da razumeš, ali možda kasnije shvatiš ako si pametan”, obično, celim putem. Na primer, jednom kad smo išli u

¹ Šeik, šeih ili šejh je arapska reč za starog oca (po napunjenju 50. godini života), poglavara veće porodice, zajednice ili plemena, ali i za svaku uglednu osobu, koja ima prosvetni i duhovni autoritet, kao što su duhovne vođe.

² Oda je prostorija u tradicionalnoj albanskoj kući, koja se koristi za primanje gostiju. Oda je najveća i najbolja prostorija u kući koja ima ognjište i opremljena je nekim tradicionalnim ukrasima.

³ Dočekivanje gosta, gostoprimstvo.

Nivokaz, tu je tekija⁴ i turbe⁵ šejha Islama. Kad smo tamo išli prvi put, ja sam imao negde šest-sedam godina, pre nego što se sestra rodila, išli smo biciklom, pukla je guma. I sad, dok smo hodali ulicom, imali smo još sat vremena do Nivokaza, to je selo ovde u blizini, mislim nije blizu, ima negde 25 kilometara, 20 kilometara, tako nešto. I učili smo, obično smo učili ilahije⁶ i ne znam, bilo je... vrlo je interesantno to sećanje na oca, mnogo je... nisam umeo da doživim onako kako je trebalo.

Eremire Krasnići: Koje godine si rođen?

Bajram Kafu Kinoli: *Uhhh* {onomatopeja}.

Eremire Krasnići: Kakvo je to vreme bilo? Da li možeš da opišeš?

Bajram Kafu Kinoli: Koje godine sam rođen? Ja sam '85. '90, '92. se rodila sestra, dakle svi su bili po školama. Stariji brat je radio u to vreme, što je bilo malo... mislim, srednje škole u Đakovici nisu funkcionisale od '92. U osnovnoj školi, obično smo bili u paralelnoj školi jer su bile tri smene, bogami i četiri. Bilo je potrebno, jer su bili i Srbi i Albanci, ja sam bio u albanskoj školi. Interesantno je... mama je htela da mene i mog srednjeg brata Hasana upiše u isti razred u školi iako je on bio dve godine stariji od mene, htela je mene ranije da upiše u školu jer je mislila, mama je znala da, mislila je da sam ja mnogo više *advanced* [napredniji] od druge dece u to vreme. Ja sam celo vreme pričao, znao sam da pišem, da čitam, sve sam znao kad sam imao pet godina, jer sam učio od sestre i ona je htela da me upiše, ali me nisu primili. Tako da sam sačekao još godinu dana, jer se plašila da nas ostavi same, jer je bilo dosta teško vreme u Đakovici. '91. me je upisala... htela je da me upiše u školu, onda sam pošao u školu '92, u prvi razred. I u predškolsko nismo smeli da idemo jer ne znam, ovi nisu imali vremena da idu da me pokupe, da vode decu. Majka mi je radila u bolnici, i dalje radi, tata je radio u Metalcu, u fabrici žica, bio je tehničar, imao je dosta težak posao, kad je dolazio s posla bio je... samo bi se istuširao i otišao da spava.

Eh, u školi je bilo jako interesantno. Učiteljica Ljavidija, i dalje je se sećam, ona je bila jako dobra, imala je kovrdžavu kosu, mnogo lepa, imala je crne oči, i dalje je se sećam, sve vreme je imala osmeh. Bila je baš mlada, mnogo nas je volela kao učiteljica, bilo nas je dva Roma u razredu.

Eremire Krasnići: Da li su razredi bili mešoviti?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, bilo nas je samo dva Roma. Mislim, faktički i to je mešovito. Ali nismo imali čoveče... ne znam ja lično, nismo to osećali pre rata, ko je koje boje, ko je... ja faktički u to vreme nisam

⁴ Tekija (tur. tekke < arap. takīya), bogomolja u kojoj se derviši (sufije) okupljaju, borave i vrše verske obrede.

⁵ Turbe je nadgrobni spomenik islamskih obeležja, obično podizan uz džamiju ili kod groblja. Turbeta su obično podizana nad grobovima paša, šejhova i nekih drugih istaknutijih ili imućnijih osoba.

⁶ Ilahija je muslimanska verska pesma koja svojim sadržajem prvenstveno veliča moć Alaha i ljubav prema njemu. Muslimani ističu da se ilahija uči, što samu izvedbu razlikuje od pevanja.

znao. Niti se sećam da sam nešto imao, iako ne znam, prvi razred, drugi razred, nije da se sećam nečega posebno. I kad smo prešli u osmi razred, u stvari u treći, prešli smo u staru muzičku školu “Prek Jakova”, što je bilo udaljeno jedno dva i po kilometara odavde. Hodao sam pola sata, četrdeset minuta, svakog dana u sedam ujutro, jer je u osam počinjalo. Ponekad, kad smo imali tri smene, morao sam da se probudim u šest, jer je škola počinjala u sedam. Subotom smo nekad morali da idemo u školu da bi uhvatili neki čas onako. I obično smo imali problema jer je na sred ulice gde je bila ta škola bilo srpsko naselje i uvek smo imali problema. Uvek smo se tukli, ja nisam znao zašto se to dešava, samo sam mislio: “Možda zato što smo iz drugog naselja. Oni su Srbi, a mi Albanci i moramo nekako da zaštitimo jedan drugog.” Nekako, ili da nas prebiju, kad bi nas uhvatili samo su nas tukli.

Eremire Krasnići: Kako je porodica doživela te vrlo problematične godine? Tražilo se od ljudi da se nekako odrede, mislim, da stanu na jednu stranu.

Bajram Kafu Kinoli: Vidi, porodica mi obično nije pričala o aspektu ko smo mi, šta smo mi, zašto smo mi takvi, jer se to faktički u njihovo vreme nije govorilo, jer je bila Jugoslavija, bilo je jugoslovensko mesto. Oni su... mislim do '92. Njima je bilo super dobro, bili su, imali su posao, bili su skroz... mislim, otac je imao vrlo dobru platu da bi mogao da ide... S jednom platom smo mogli da idemo, mislim, na more, čak nam je nešto i ostajalo, cela porodica. I nakon što je baka umrla, i tada mislim, i kad su se desile demonstracije, mislim tada, i kad su bile velike demonstracije koje su se desile u Mitrovici '89, bio je haos tu. Faktički smo išli u Mitrovicu tada, ja sam bio u autobusu i ostali smo da spavamo u autobusu skoro 24 sata.

Eremire Krasnići: Da li možeš da nam opišeš šta se desilo?

Bajram Kafu Kinoli: Okej, trebalo je da idemo kod ujaka, ja se sećam da sam prvi put, sećam se da sam prvi put išao tako autobusom kod ujaka jer nismo mogli da putujemo od... mama mi je pričala da nisu dozvoljavali da ljudi putuju iz Đakovice u Mitrovicu, jer se desio neki policijski čas, šta ja znam. Tada '89. je umrla baka i morali smo da idemo u, ovaj, na sahranu. I ja kod ujaka, meni nekako nisu ni rekli da je umrla baka, čak ja, ja ovako ne poznajem baku, nisam je video jer nam nisu dozvolili da odemo da je vidimo. I dobro se sećam sirena, vrlo dobro se sećam suzavaca jer su nas mnogo pekale oči. Sećam se da je mama otišla da kupi, uzela je luk na jednoj pijaci tu u blizini jer mi smo bili u centru Mitrovice, blokirani. I sećam se nekih ljudi koji su dolazili da nam daju mleko i nešto da bi oprali oči u autobusu, jer kakvi su bili stari autobusi, nisu bili dobro izolovani i tu smo sedeli dok se situacija nije smirila, dok nije pao mrak, ja sam spavao i više ne znam, samo kad sam video sebe kući. Sećam se da sam stalno držao luk ispod nosa {stavlja ruku kod usta}, ovako ovaliki luk (smeje se), toga se sećam.

E ne znam, vrlo je interesantno, ja s mojom majkom, s ocem, nikad nisu pričali o tome da može da se desi rat, kao da nisu hteli da nas uplaše. “Vidi, dešava se rat” dok se došla '96. Kad je novac izgubio vrednost, majka i otac su faktički radili, ali sa jednom platom si mogao da kupiš jedan hleb dnevno.

Tada smo bili jako loše. Tada je bio najveći ekstrem da... ja sam tada faktički shvatio šta doživljava moja porodica, ja sam imao negde osam ili devet godina, tako. I šta da radim? Sa starijim bratom, stariji brat je imao veliku prikolicu, onako sa tri točka. Obično je izlazio po pijaci da radi da bi barem kupio deset hlebova. Po ceo dan je radio da bi na kraju uzeo desert hleba za sutra. Onda, ja i srednji brat, tata bi nam dao pare da kupimo cigare, da kupimo tri pakle cigareta kako bi ih prodali nešto skuplje. I da možemo barem da kupimo malo mleka ili neki sir ili nešto. Ali nekako školu nam nisu zaustavili. Kad ne bi išao u školu, lupio bi ti šamar {pokazuje dlan} (smeje se).

Eremire Krasnići: Šta se dešavalo sa drugom decom [iz porodice], kako su provodili dan, šta im se dešavalo?

Bajram Kafu Kinoli: Mama i sestre su radile po porodicama, čistile su za mnogo malo para, mnogo malo para nekako. Možda su čistile stepenice u zgradama, da kažem kao sad za osam evra ceo mesec. Morale su da idu svakog trećeg dana da čiste. Imale su nekoliko zgrada na primer, ali je bilo mnogo nezaposlenih, toliko nezaposlenih, nije se primećivalo da li su Romi ili Albanci. Svako je morao da radi da bi jeo, tako je bilo. Sećam se da sam jedno šest meseci išao tu s majkom, bilo je mnogo hladno. Išao sam s majkom da joj nekako pomognem jer... znači, išli smo to da čistimo jer je mama išla na posao u sedam sati. Krenuli bismo u pet sati, čistili smo, za sat vremena bismo završili. Ona je išla na posao, ja sam išao u školu. Imao sam cigare sa sobom, vratio bih se, prodao cigare, kupovao šta je trebalo za kuću. Znači, i brat isto. Onda je brat skroz ostavio školu, srednju. Nije išao u školu, jer znaš kako... nije mu bilo razumno da ide u školu, nekako je bio mnogo... onda su počeli da nas obavezuju da plaćamo. Mislim, mi kao Romi za albansku školu. Ne znam da li su i Albanci plaćali, toga se ne sećam.

Eremire Krasnići: Da li se radi o doprinosu koji je zajednica davala za državu Kosovo?

Bajram Kafu Kinoli: Da, mislim da je to bilo onih tri procenata⁷.

Eremire Krasnići: Da.

Bajram Kafu Kinoli: I za nas je to bila dosta velika suma za plaćanje. Jedna osoba, za jedno polugodište mislim da je bilo koliko se sećam pedeset maraka.

Eremire Krasnići: Da. Šta vam se kao Romima desilo sa vašim jezikom?

Bajram Kafu Kinoli: Kao porodica... mislim, mi smo peto koleno koje je govorilo albanski. Išli su po... dakle, to su ljudi koji su više bili sa Albancima nego... mislim, uvek su voleli... deda mi je uvek pričao: "Sine moj, unuča moj, vidi dušu moja," celo vreme mi je pričao, "mi govorimo albanski, naš je jezik

---

⁷ Fond od tri procenata bio je stvoren od strane kosovske vlade u egzilu tokom devedesetih. Svi Albanci u dijaspori i na Kosovu bili su dužni da uplaćuju tri posto od svoje plate u ovaj fond za finansiranje kosovskih paralelnih institucija.

nestao. Ali nemamo šta da radimo. Mi smo ti koji pričamo na albanskom. Nas zovu Cigani,” celo vreme nam je spominjao, “ali to nije ružna reč”. Celo vreme je to govorio. On je mislio na to da se ne nerviram kad me zovu Cigane, da samo nastavim, to je bio njegov cilj. To je moj deda ovde {pokazuje sliku na zidu}, tamo gore, nosim njegovo ime. I, ne znam, bilo je mnogo interesantno.

Eremire Krasnići: Kakav oblik očuvanja svoje kulture imate, nešto institucionalizovanije?

Bajram Kafu Kinoli: Vidi, mi osim... deda mi je bio violinista, ali je bio toliko demoralizovan od komunističkog društva, dakle u vreme komunizma, nije bilo dobro vreme ako si muzičar jer nije bilo toliko para. Dakle on je živeo '60-ih, nije bilo mnogo para za muziku. I kad je imao, koliko se sećam priče jer mi je pričala baka, kad je imao, kad se oženio, imao je dvoje-troje dece, imao je 24 godine, polomio je violinu i više je nikad nije dotakao. Nikad je više nije uzeo u ruke.

Baka mi je bila tamburašica, bila je mnogo dobra. Samo jednom u životu sam imao priliku da je čujem pre nego što se paralizovala, bila je paralizovana zadnje četiri godine. Pre nego što se paralizovala, uzela je daire, jer znaš čoveče kako smo je molili: “Ajde pokaži nam ko si”, nekako, “svi znamo da si mnogo dobra tamburašica, pevala si jako dobro”. I pevala je onako, super je pevala, mnogo je bio dobar momenat, sad kad mislim o tome. Na primer, mama je bila, mama je studirala, išla je na kontrabas u osnovnoj školi.

Eremire Krasnići: Stvarno?

Bajram Kafu Kinoli: Da, mnogo je interesantno. Udali su je jer su napravili onaj *matching* [provodadžije], nisu se ni videli ni ništa, i morala je fizički da prekine školu. Imala je muzički čas, specijalni koji je ona sama izabrala, bila je na kontrabasu. I to je... u Mitrovici da, u muzičkoj školi u Mitrovici. Bila je jedna od najboljih učenika, vodili su je u Rijeku i ne znam. Ovako je bila mnogo dobra, imala je... učestvovala je na takmičenja za Mitrovicu. Bila je mnogo, mnogo je dobra bila. I još uvek imamo neka njena dokumenta iz škole. Sve petice čoveče, nekako sve je petice imala, onako mnogo je bila dobra. I uvek je bila onako nežna, dobra sa nama. Uvek je bila mnogo... volela je školu, nije se zaustavila. Iako se ovde udala, imala je, rodila je mog brata, znači nije završila osnovnu školu, imala je još godinu da završi, došla je ovde nastavila je i završila školu. I mislim, ne što je nešto uradila što je završila osnovnu školu, ali jednostavno nije ostavila na pola, nekako barem je tu osnovnu školu završila. Kao što su pre pričali, rekla je: “Bez osnovne škole ne možeš biti ni čistačica” (smeje se). Bile su neke reči kad se setim, uvek su bile interesantne.

Kao institucija, na primer, ujak mog oca, sad pričam o kulturi, to je Hadi Bajrami. On je jedan od ljudi koji su stvarali muziku u Đakovici, on je možda najveći stvaralac u Đakovici, tako sa [udruženjem]

“Hajdar Duši”, sa malim Ćamiljom⁸ je pevao. Imamo mnoge stare video snimke sa njim. Ima puno njegovih pesama, faktički ima mnogo pesama o njemu. I ja lično, u zadnje vreme... mi smo u vreme rata bili, kada je bilo bombardovanje '99. i kad su bile velike ofanzive, nakon mesec dana boravka u podrumu, onako u jednoj kući, samo sa crvenim blokovima, u podrumu smo boravili mesec dana. Imali smo i... koliko se sećam još dvadeset drugih ljudi koji su bili Albanci. Koji... nekako ne možeš reći “ne” ljudima, nekako, imali su potrebu za tim podrumom. Bili su... mi sad nismo znali gde će oni da gađaju ili gde će ući ili ko nas gađa, da li nas gađa NATO, da li nas gađa Srbija, ili ko je ovde. Nekako je bilo mnogo... neki put su imali te fore kao NATO, a oni su sami gađali. I mislim, tako nam je pričala porodica, obično je NATO bombardovao, nije bilo potrebe, mislim specifična mesta su gađali.

E nakon mesec dana smo živeli u naselju “Sefa”, tako su zvali naselje, i kad smo izašli odavde, dakle jedna grupa iz kuće, bila cela velika kolona, dole je neka reka, mala *reka* [kaže na srpskom] onako. Sećam se kao danas, bio je toliki mrak, toliki je mrak bio, znaš kakav mrak čoveče, ujutru takav mrak. Bilo je deset, nije bilo toliko kasno, ali bilo je mnogo mračno, bilo je mnogo oblačno, kao da plače i nebo, tako je izgledalo. I svi u grupi tako, kretali smo se, kretali smo se.

Eremire Krasnići: A šta se desilo sa Hadijem Bajramijem?

Bajram Kafu Kinoli: Da, izvini... *fuck* [psuje na engleskom] rat (smeje se). Tu sam hteo da se nadovežem sa Hadijem Bajramijem jer smo otišli kod Hadija Bajramija, faktički odvojili su nas od grupe da bi išli kod Hadija Bajramija, da odemo u naselje Sefe, gde je živeo Hadi Bajrami, gde mu je bila kuća. On je živeo sam jer su mu deca bila u inostranstvu, bili su po Nemačkoj i to. Imao je veliku kuću i mogao je da nas zadrži jer nas je bilo osmoro. Plus stariji brat se ženio, faktički '98. se oženio, imali smo i mladu snaju.

Tako da smo otišli kod Hadija Bajramija, a Hadi Bajrami je bio jedan od ljudi koji... najludih, ne znam, ja nisam video takvog čoveka, mnogo *open-minded* [otvorenog uma], nije ga bilo briga, mnogo *chill* [opušten] je bio. Sve vreme je pričao priče kako je provodio vreme po kafanama tamo, šta je radio sa malim Ćamiljom, tako neke priče, sve vreme je pričao viceve, fore. Sa njim sam proveo dve godine, dakle tri zadnje godine, prošao je rat, on je ostao sam, bio je dosta bolestan od bubrega i sinovi nisu mogli da mu dođu u to vreme. Mislim, do 2000. niko nije mogao da dođe na Kosovo i ja sam ostao sa njim. On me je toliko naučio o nekim stvarima u muzici, na primer mnogo mi je govorio o staroj muzici, pričao mi je o starim umetnicima, svirao je šargiju⁹ i pevao. O muzici sam mnogo naučio od njega. Ne znam, bio je toliko harizmatičan, da harizmatičnijeg čoveka ja nisam video ni sreo. Bio je toliko opušten, pričao je sa mnom kao da sam mu drug, moji roditelji nisu bili takvi sa mnom, roditelji su bili

⁸ Malī Ćamilj - Muhadžiri (alb. Qamili i Vogël; 1923 - 1992) je pevač popularne gradske muzike koja se pevala u Đakovici. Od mladosti inspirisan muzikom iz Tirane, vratio se na Kosovo i zajedno sa Imerom Rizom osnovao kulturno-umetničko društvo.

⁹ Šarkija (arap. Sarqiy, od turske reči: garki) muzički instrument, vrsta tambure s dugačkom drškom; šargija.

dosta pod stresom, jer nas je bilo šestoro dece, znaš. On je bio jedan od ljudi koji me je... onako {tapše} *come on, move on, move on* [ajde, idi dalje, idi dalje] nekako. I svidelo mu se kako pevam, obično smo zajedno pevali sve vreme. Uzimao je čašu rakije, obično je pio jednu do dve čaše rakije. Rekao mi je: "Vidi, staviću ti pola čaše rakije, samo oprezno", nekako, "pazi, znam da voliš, samo pola čaše". Imao sam onako 14 godina (smeši se). "Pola čaše, gucni malo." Onda bismo počeli da pevamo, prošlo bi po tri-četiri sata tako čoveče, pevali smo bez prestanka. Onako smo baš pevali, onako super.

A bilo je mnogo interesantno kad sam ja jedne noći onako mlad posle rata, obično sam mnogo voleo rolere, ne znam možda sam bio jedini u Đakovici koji je izlazio sa rolerima. Onako su gledali, *what the fuck is this guy* [šta je sa ovim tipom], ja onako opušten... otišao sam i odneo sam mu neke pare, nešto, aha kupio sam cigare ujaku i odneo sam mu neke druge pare koje su mu stigle iz, tada je bio Western Union, faktički i dalje postoji. I... jer on nije mogao da izlazi, nije mogao da se kreće jer mu je bilo mnogo loše, bio je naduven. Tada doktori nisu radili čoveče, niko nije mogao da ga pregleda i te noći sam mu rekao: "Ujače ne mogu večeras da dođem jer sutra imam kontrolni", ja sam tada bio u srednjoj školi, "imam kontrolni i moram da učim." Nekako sam znao da kad odem kod njega ne mogu ništa drugo da radim sem da pijemo po čašu rakije i da pevamo po tri-četiri sata. I te noći sam ga ostavio samog i te noći je umro. Mnogo sam se bez veze osećao tog momenta, ali kasnije sam shvatio da je okej, smrt nije nešto ko zna šta, nekako je bilo normalno jer je on bio mnogo star. Mislim, on mi je celo vreme pričao: "Ajde idi kući", nekako, celo vreme mi je to govorio, a te noći je nekako hteo da ostanem, on je hteo da peva tu noć, ali ja mu tu želju nisam ispunio, nisam mogao da ostanem, imao sam osećaj da hoću da odem kući da učim, jer sutra imam kontrolni iz matematike i šta ja znam. Otišao sam kući, a ujutru... On je bio jedan od onih koji su me najviše inspirisali za muziku, da pevam. Bio je jedan od ljudi koji su mi dali neke vrlo dobre informacije i naučio me je da imam kondiciju za pevanje.

Eremire Krasnići: Kafu, da se vratimo malo unazad... više me interesuje...

Bajram Kafu Kinoli: Izvini, ja sam mnogo... bolje da me tako vraćaš.

Eremire Krasnići: Pa da, neću da te prekidam ako ti neki detalji dolaze prirodno, neću da te *push* [guram].

Bajram Kafu Kinoli: Pa da, normalno.

[Voditeljka intervjuja pita intervjuisanog o njegovom iskustvu i iskustvu njegove porodice, kako je bilo živeti između dve kulture, srpske s jedne i albanske s druge strane. Pitanje je isečeno iz video intervjuja]

Bajram Kafu Kinoli: Ja ne mogu da kažem, na primer, za moje roditelje ništa jer oni obično ne pričaju o takvim emocijama. Ne vole i nikada nisu voleli da pričaju o tome ko nam je šta uradio, zašto nam je to uradio, ne znam zašto su takvi i nisam toliko insistirao na tome. Ali, vremenom sam shvatio... u školi. U školi je bilo, u četvrtom razredu, petom, tada je nekako počela ta segregacija. Nekako je mnogo

interesantno, veoma lično na primer. Svi su u razredu imali neku simpatiju, to je mnogo... imali se neku simpatiju sa devojčicama, na primer, a ja i onaj drug nismo nekako imali [simpatiju], jer se onda nisu družili sa nama. Nisam imao to... ne znam, imali su taj... ljudi su se podelili u petom razredu čoveče, podelili su se razredi. Mi smo onda sedeli u poslednjoj klupi, nismo imali onu učiteljicu Ljavidiju koja nas je držala zajedno {sklapa ruke}, nekako nas je sve vreme držala s ljubavlju. Sad ih je bilo deset profesora faktički. I oni su bili mnogo isfrustrirani, oni više nisu znali da se kontrolišu. Da budeš u toj poziciji gde nisi ni sa ovima ni sa ovima, i moraš da držiš jednu stranu, ja ne znam... mislim to je... popni se jer ću te ubiti, siđi jer ću te ubiti¹⁰. Jednostavno to je onako, ne znam kako da ti opišem to, čoveče bilo je jako teško.

U vreme kad je Srbija vladala, lagali su nas, nisu nam dali da radimo, nisu nam dozvoljavali da idemo u školu, uzimali su škole. Došle su *izbeglice* [kaže na srpskom], došli su, bacali su gas, nekada su tako bacali gas samo da bi nas isterali iz škole. Onda, nakon rata isto su to nama radili i Albanci.

Eremire Krasnići: Zato te pitam, to su dve ne toliko tolerantne kulture.

Bajram Kafu Kinoli: Ja sam bio sa Albancima, kad se završio rat, svi su okrenuli ploču. Ali to me nije plašilo, uvek sam bio, voleo sam čoveče školu, jer sam znao da ne možeš ništa da radiš bez škole. Znao sam da ako ne odeš u školu da upoznaš društvo, da naučiš neke druge stvari, ne možeš ništa da uradiš. U srednjoj školi sam bio možda jedno od prve romske dece koji su pošli u školu. I upisao sam se u gimnaziju, u tri škole odjednom sam se upisao, bili su drugačiji datumi. Hteo sam da probam na čemu sam, jer nisam znao na čemu sam. Faktički, tada kad sam se upisao, pre nego što sam se upisao otac mi je umro, bio sam onako skroz... nisam znao šta se radi, onako tinejdžer, nisam znao šta se dešava. Ovamo sam bio Ciganin, nemaš... "Gde ćeš ti?" Zaustavljali su te na ulici, neki šamar bez veze, "izvadi pare koje imaš u džepu!" Ili pušio sam, uzimali bi zadnje cigare. Nekako je bilo *ugly, very ugly* [ružno, jako ružno] nekako.

Ali na kraju krajeva, ne znam čoveče, nalazio sam tu energiju i rekao: "Ej, ako oni to rade, *it's their problem* [to je njihov problem], oni imaju problem, ja nemam problem. Ja ništa nisam uradio, *this is their problem* [to je njihov problem]." I išao sam u školu, toliko puta, mislim bilo je dosta problematično, ali, ali ponašanje profesora je bilo mnogo, mnogo *uhhh* (uzdiše) nakon rata, *extremely* [strašno] bilo je baš loše. Ne znam da li sam imao nekog profesora albanskog jezika koji je bio magistar albanskog jezika i književnosti, možda zato i ne znam albanski jezik. I u osnovnoj školi mi je bilo dosta...

Eremire Krasnići: Ni ja ne znam toliko dobro (smeje se).

---

¹⁰ Albanska izreka, u smislu da je isto šta god da se desi.

Bajram Kafu Kinoli: I (smeje se) on je bio politički zatvorenik do '97. Bio je nekih pet godina u zatvoru, bio je šizoidan. Čoveče, njega sam zvao Miloš, jednostavno zvao sam ga Miloš. Toliko je bio... takvu je facu imao, takvu je frizuru imao, takav karakter da... ne znam, bio je jako loš prema meni, sve vreme je bio jako loš.

Eremire Krasnići: Pomenuo si da ima šest romskih naselja. Da li je tu bilo neke komunikacije?

Bajram Kafu Kinoli: *Uhhh... vidi.*

Eremire Krasnići: Suočiti se sa svim ovim pritiskom.

Bajram Kafu Kinoli: Ja, vidi... ne znam, ne mogu da povežem jer ima dosta stvari, sve mi to pada na pamet. Bilo je više od šest romskih naselja pre rata.

Eremire Krasnići: Da li možeš na dam ispričaš nešto o njima?

Bajram Kafu Kinoli: Bilo je mnogo. Jedno [naselje] je bilo blizu srpske ulice, jedno je bilo ovde dole, sad ne znam gde su oni, jednostavno ne znam gde su. Bilo je mnogih ofanziva, ovaj, OVK i šta ja znam, ali jednostavno voleo bih da znam gde su. Imao sam neke drugove i ne znam gde su i nikad ih nisam našao. Mislim, tu je bilo to naselje, bilo je, ja se sećam reke, bilo je naselje. Oni su bili mnogo siromašni, bili su mnogo dobri ljudi, sve vreme su radili. I nakon rata kad se desilo oslobođenje Đakovice, *no one is there* [nikog nema]. Sve je bilo... spalili su tu sve, i nekako ne znamo gde su.

Onda je naselje Berkoca, ista se stvar desila. Bila je i Piskota¹¹ gde se isto to desilo. Čak je i u naselju Sefe bilo dosta neke frke tri meseca, prva četiri meseca, dok KFOR nije preuzeo kontrolu. Faktički mi nismo smeli da izlazimo. Na primer, stariji brat je otišao u Albaniji nakon rata. Otišao je u Albaniji jer je tamo sigurnije, tata ga je poslao tamo. Mislim, bio je u velikom stresu, za mog tatu je to bio veliki stres. Dolazili su ti ljudi kući, uzrujavali te bez ikakve...

Eremire Krasnići: Bez ikakve nadležnosti.

Bajram Kafu Kinoli: Da, *exactly!* [upravo] Mislim, zato je i moj otac doživeo mnoge traume kao... Sećam se, vrlo interesantno, '99. smo bili ovde, pre nego što smo otišli kod ujaka tamo, došli su paramilitarci, čoveče, veliki po dva metara, bili su skroz u krvi, bili su u krvi sa noževima u rukama i rekli su nam: "*Jel ima Šiptara ovde?*" [kaže na srpskom] Moj otac nije znao srpski, moja majka je znala srpski jer je ona iz Mitrovice, srpski joj je bio više onako, i izlazi mama ispred. Moj otac je prebledeo, mi deca smo svi bili u dvorištu, ručali smo, "*Jel ima Šiptara?*" [kaže na srpskom] Njih petorica, čoveče, petorica su ušla. Ta vrata što su tamo, saginjali su se da bi ušli čoveče, toliko su bili visoki, ušli su, "*Jel ima Šiptara ovde?*" [kaže na srpskom] Mama mu kaže: "Nema ovde Albanaca" znaš kako.

---

¹¹ Naselje u Đakovici, danas Dardania.

Eremire Krasnići: '98, '99?

Bajram Kafu Kinoli: '99. Bombardovanje. Bilo je... sećam se kao danas, bio je april, bio je baš prvi mesec kad su počeli... to. I sad rekao je: "Ko živi tamo?" Taj komšija {pokazuje prstom prema kući}, taj komšija je ranije otišao, pobjegli su odavde, ne znam gde su otišli, onda znam da su bili u Albaniji. Rekao je: "Ko je tamo?" Kako mi da znamo, mama mu kaže: "Šta mi znamo". Rekao je: "Ajde preskoči zid!" Kaže majci da preskoči zid. Rekla je: "Kako da preskočim zid?" Rekao je: "Ajde, daj mi sina!" Mene su čoveče ovako uhvatili {pokazuje rukama}, skroz preko zida.

Eremire Krasnići: Da ti proveriš [da li su komšije tu]?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, ne, da ja odem da im otvorim vrata da se oni ne bi mučili. Ovako su me uhvatili {pokazuje rukama}, bacili me. I otvorim im vrata, nekako nemaš šta drugo da radiš u tom trenutku. Oni su kontrolisali, sve vreme su kontrolisali. Bilo ih je preko sto paramilitaraca, bili su tu na ulici, palili su roštilj, jeli, pili, pevali... znaš kako. I mi smo bili baš na početku ulice, nismo znali šta će se desiti sa nama, znaš.

Eremire Krasnići: Da li možeš da nam kažeš kakva je struktura vašeg naselja?

Bajram Kafu Kinoli: Da, struktura našeg naselja.

Eremire Krasnići: Kakva je bila.

Bajram Kafu Kinoli: Pa bilo je ovo naselje, mislim "Salji Morina", sada se tako zove, pre cela ova ulica, ova ulica se sada zove Fehmija Aganija, a glavna uličica je bila Saljija Morine, pre se zvala Miloša Obilića. Ova ulica ovde {pokazuje prstom} bila je mnogo pomešana, to su tri-četiri porodice sa našim prezimenom koji su bili naši rođaci, dakle ta njegova kuća je faktički bila naša, bila je naša zemlja, ali smo je prodali, mislim deda je tada na početku prodao jer je ženio sinove (smeje se). Ovamo, na ovoj drugoj strani je bio jedan Bosanac, bilo je Roma, Roma opet, Albanaca, opet je bio neko iz naše porodice, bilo je Albanaca, Albanci, Albanci i onda je opet bio jedan iz naše porodice. U ovom drugom delu su skroz bili Albanci, jedna je bila pomešana sa Albancima sa Srbima i sa Bosancima, i dalje su tu faktički, tu su. I mnogo je interesantno, '97. iz okoline Đakovice je bilo mnogo izbeglica koje su dolazile u naše naselje i mi smo ih izdržavali, sve vreme su bili ovde. I ova naša struktura je takva bila pre nego što su došli sa sela i pomešali se, iz Krljana, pomešali su se sa onima iz Mehe i šta ja znam, došlo je mnogo starijih ljudi, ali ne mladih, nekako su mlađi bili u OVK ili šta ja znam, onda kada su se vratili sinovi su bili ovde.

Eremire Krasnići: Šta se desilo sa tim vašim komšijama tada?

Bajram Kafu Kinoli: Pobjegli su, da, pobjegli su, svi su kompletno pobjegli, jer je došla policija, došla je policija i rekli su, koliko se ja sećam, kao danas, noć, i bili smo ovde {pokazuje sobu gde se intervju

snima), jer mi nismo imali tu novu kuću, mi smo svi živeli ovde. Mi smo živeli, ja sam bio ovde dok nisam napunio 14 godina, spavao sam tu. Cela porodica je spavala u jednoj sobi, jer nismo imali, bilo je mnogo teško vreme. I sećam se, ovde gore je bio televizor {pokazuje jedan deo sobe}, i kad su počeli da pričaju kad su došli u to vreme, bila je ona pesma koju još uvek imam u glavi, onu pesme srpske vojske koju su promovisali i emitovali su u osam sati kad je počelo bombardovanje. I ovo naselje dole {pokazuje prema prozoru} ovde je bio jedan glavni general vojske, znam vrlo dobro, njegov sin mi je bio drug, igrali smo odbojku.

Eremire Krasnići: Da li je on bio aktivan?

Bajram Kafu Kinoli: {Klima glavom} Da, mislim da je bio aktivan, on je bio sve vreme, onako obučen kao general, sa dobrim kolima, sve vreme tako. I bio je, neki iz njegove porodice su faktički bili mnogo loši mangupi pre rata. Na primer, bilo je takvih u mom naselju koji su bili veoma loši mangupi, oni ekstremni huligani, jednostavno bili su ćelavi, veliki, u trenerkama, sve vreme su bili takvi...

Naše naselje je sve vreme bilo dosta pomešano, Srbi, Albanci, Romi, Bošnjaci, Goranci, šta ja znam, bilo je dosta... Naselje, mislim ovo naselje se zvalo "naselje golih".

Eremire Krasnići: Zašto, kako?

Bajram Kafu Kinoli: Zvali su ga "naselje golih" jer su imali niske zidove [ograde], zato su zvali "naselje golih". Znači, mi smo imali zbog stila koji je bio u to vreme... ne znam, '80-tih je počelo od onih metalnih mreža da se pravi. I jedino naselje s tim u Đakovici bilo je ovo i zvali su ga "naselje golih". Ne zato što su ljudi bili goli, obično imaju taj fazon.

Erëmirë Krasniqi: Da bi bili transparentniji (smeje se).

Bajram Kafu Kinoli: Bili smo mnogo transparentniji, mislim možda zato što smo imali i Srbe, koji su bili u tom, znaš kad negde vidiš...

Eremire Krasnići: Isto...

Bajram Kafu Kinoli: Da, vidi se to, kad imaš komšiju koga nije briga i ti postaneš takav. Grožđe vidi grožđe i tako sazreva, tako kažu kod nas u Đakovici (smeši se). Eh, da se vratim na policiju, šta se desilo dotle, bilo je... nakon nekog vremena došli su opet, nakon što sam im otvorio vrata, došli su opet da traže soli jer su oni jeli, imali su roštilj, uzeli su krave, sekli šta ja znam. Ne znam šta su radili, mi nismo znali, samo smo shvatili da je u pitanju roštilj jer smo osećali miris, sve se osećalo. I došli su, uzeli soli, jedan je rekao: "Vas još malo i nećemo ostaviti žive." Znaš kako, jer su oni nekako već bili pijani, oni... da im vidiš oči, bilo je jako zanimljivo, bilo je mnogo... čudni su bili. Bili su, ne znam, izgledali su kao divljaci znaš.

Eremire Krasnići: Nehumano?

Bajram Kafu Kinoli: Da, jako nehumano, jako nehumano. Oni nisu bili sa Kosova, jer nam je mama kasnije pričala da su imali naglasak, ne kao na Kosovu. Nisu bili kosovski Srbi, Srbi sa Kosova su pričali skroz drugačije, tako da nisu bili sa Kosova. I šta se desilo te noći, udaljili su se i srećom ništa se nije desilo. Ali nakon nekoliko dana bila je druga ofanziva. Bili su neki delovi gde je dolazila policija, policija sa propisima, policija u plavom, sa ovim zastavama¹², oni su dolazili sa zastavama 101. Bile su neke komšije malo gore onamo ka autobuskoj stanici. Kad su oni dolazili, došli su da nas upozore šta će se večeras desiti na primer, ne samo nama, nego su celom naselju pričali. Onom na početku su rekli onda je on morao svima da prosledi.

I, na primer, nakon dve noći se desilo, nakon dve noći pauze, bila je velika pauza, i mislim, nakon te pauze je došlo nešto veoma loše, išli su po celom naselju tamo dole i ubili 29 ljudi, tu su mi ubili profesoricu muzike, ubili su mi drugaricu iz razreda, samo se jedan dečko spasio.

Eremire Krasnići: Koje naselje?

Bajram Kafu Kinoli: To je naselje Miloš Obilić, to je baš blizu, nema ni 500 metara, i nas je zapravo bilo najviše. I policija je došla mnogo kasno, čuje se da se pale kuće, nekako se čulo, pucalo je drvo, pucali su prozori, pucalo je... čulo se vrištanje, čula se pucnjava, znaš, bilo je strašno. Ovamo je NATO bombardovao, čim su oni bombardovali, ovi su pucali da se ne bi čuo zvuk i šta se dešava. Nekako je jako loše bilo, ali tu u blizini faktički nisu palili... gde su ubijali ljude, tu nisu palili. I onda je došla ta policija, morali smo, oni su nam rekli: "Sutra ujutru morate da bežite odavde." Ostalo je, bilo je ovo naselje, naselje ispred, bili su svi i naselje ovde gore.

Eremire Krasnići: Da li ste se skroz preselili?

Bajram Kafu Kinoli: Preselili smo se skroz odavde.

Eremire Krasnići: A Srbi, Bosanci.

Bajram Kafu Kinoli: Ne, Srbi su ostali, Srbi su ostali ovde. Ostao je i jedan Albanac tamo dole u našem naselju.

Eremire Krasnići: Da li možeš da opišeš njihovu ulogu tokom rata... ne odmah, ali dok pričaš druge priče da uključiš i taj aspekt.

Bajram Kafu Kinoli: Njihova uloga nije bila toliko važna. Vidi, mi, vrlo je interesantno da su se od '96. do '98. izgubile te komšijske veze, jer je počela mržnja, počelo je "ti si sa onim, ti si sa ovim, ti si sa onim; ti si ovakav, ti si onakav, ti si ovo". Došle su izbeglice, onda je od izbeglica sve to počelo da...

¹² Zastava 101, marka jugoslovenskih automobila koje je policija koristila u to vreme.

počele su te podele. Ja nisam razumeo, mi smo bili mnogo, ja sam bio mnogo mali, ali kad gledam kako je to počelo, “dirao mi je sina”, onda su Bošnjaci pričali priče, oni su bili malo... jer su znali srpski. Ove izbeglice su ih se plašile jer su mislili da su Srbi. Faktički oni nisu bili svesni ko su Bošnjaci, jer su došli sa sela, sigurno nisu nikad videli, nisu čuli za Bošnjake. Bili su onako planinski ljudi, ili nešto tako znaš. I sve vreme kad smo bili, kad smo se zajedno igrali, vrlo je interesantno, postavili bismo teren na početku ulice tamo, nije bilo ničeg, nije bilo livade i tu smo igrali fudbal. I mi kao naselje se nismo delili, nekako kao deca nismo znali šta se dešava. Mnogo je interesantno...

Eremire Krasnići: Da, politika nije igrala ulogu unutar naselja.

Bajram Kafu Kinoli: Pa da, da, i zajedno smo se igrali, ali sve vreme je postojala ta tenzija. Na primer, kad su dolazili Srbi, oni bi zauzimali prostor i ti bi morao da odeš kući. Na primer, moj brat se tukao sa sinom jednog policajca, istukao ga je i došla je policija kući. Jer ovaj moj brat je bio veliki mangup, nikome nije dozvoljavao, nije bio mangup nego jako... I došla je policija, odvela ga: “Zašto tako, zašto ovako?” I tukli su ga, nisu ga mnogo tukli jer je bio mali, nije bio baš veliki i pustili su ga jer je otišla mama, molila ih, plakala, šta ja znam.

Ali da se vratim na igru, *weird* [čudno], *weird* čoveče, onda su se oni podelili, podelili smo se svi, znaš kako, jer svako je mislio da će drugi da mu uvali, da ćeš da izdaš drugoga ili ćeš da špijuniraš ili ovaj... bio je taj osećaj unutra. Nisu više dolazili, nismo više išli, niko nije više dolazio ili išao, znaš, svi su se plašili. U pet sati bi ušao unutra [kući], nema ništa, znaš kako. Od '98. je bilo tako, pet sati, ti si morao da uđeš unutra.

Eremire Krasnići: Gde ste vi otišli kad je postalo opasno?

Bajram Kafu Kinoli: Mi smo otišli kod Hadija Bajramija, kod ujaka mog oca. Otišli smo tamo, bilo nam je udobno, ali te nedelje je spaljena stara čaršija. Sećam se kao danas, to je bila jedna od noći koju ne znam da li mogu... najgora u mom životu. Sa tri kilometara su se čuli glasovi ljudi čoveče, jer je bila tolika tišina u četiri sata, četiri sata ujutro.

Eremire Krasnići: Jel bilo kuća iznad čaršije?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, to je, mislim, ovaj deo čaršije je gore jer je na strani Čabrata, tu smo i mi, naselje Sefa je na nižem nivou. I velika tišina, zato što nije bilo puno ljudi u Đakovici, čulo se kako su se palile kuće, čuli su se ljudi kako plaču, čule su se puške, čulo se... Znaš, bilo je ekstremno. Videlo se svetlo da se nešto tamo pali, ali nismo znali šta se pali, ta noć je bila grozna. Ta i kad su zapalili tekiju, ubijali su u tekiji, u velikoj tekiji ovde u Đakovici, ubili su mnogo muškaraca. To sam skroz kasnije saznao šta se desilo. Nakon rata sam saznao. Ja u staroj čaršiji, do 2002. nisam ušao u staru čaršiju, jer je bilo mnogo teško ući u staru čaršiju, jer su ljudi tamo bili mnogo isfrustrirani. Da te vide da si

Ciganin, da pređeš tamo je bilo jako teško. Nekako posle rata su bili neki kanali po kojima si mogao da pređeš kao Rom posle rata.

Eremire Krasnići: Reci mi kako ste vi koristili grad, pričaj mi malo, kako ste se kretali po gradu?

Bajram Kafu Kinoli: Bio je centar, od stanice počinju dva kružna toka kuda smo sad došli. Ovamo je centar da se jede i kuda smo išli je neki centar. Sad, kod prvog kružnog toka, kad se vratiš, ne kuda smo se vratili gore kući, nego da se vratiš tuda {opisuje rukama}, tamo je tranzit Đakovice, tu je neki tranzit. Mi smo morali da idemo tuda tada da bi došli do našeg naselja, u naselje Sefe na primer, tuda je trebalo ići na *safe security* [bezbedno mesto] da bi tako bilo, morao si tuda da prolaziš. Ne znam čoveče... to je... to je vreme posle rata, a pre rata su neke druge stvari, događaji koji... nakon toga što se desilo da je zapaljena stara čaršija, mi smo ostali bez brašna, brašno nam je bilo ovde, jer mesimo [hleb], i dalje mesimo. Ostali smo bez brašna, ja sam bio mali, imali smo ta kolica sa tri točka. Uzeli smo kolica, ja i mama, i došli smo do kuće da uzmemo brašno. I bilo je možda sati... ja sam video mrtve ljude po ulicama, video sam... bilo je mnogo loše, bilo je mnogo loše, krv. Ne znam... otkinute noge, ruke, bilo je ekstremno loše dok smo stigli do kuće. Dok... bilo je mnogo loše.

Eremire Krasnići: Napravićemo pauzu.

Drugi deo

Bajram Kafu Kinoli: Mama je mnogo plakala, nekako nisam znao šta da radim, bila je u šoku, ja sam bio u šoku. Sećam se kao danas, jedva smo disali, dok smo hodali osećao se grozan smrad iz zapaljenih kuća, na... zaudaralo je na trule ljude, čoveče, onako baš bukvalno. I mi smo... ova ulica Fehmija Aganija, koja se zvala Miloša Obilića, ima negde kilometar i četiristo metara, cela je ulica bila u tom stanju. Bile su neke zapaljene kuće, neke nisu bile zapaljene, ali ta kuća, tu su se desila sva ubistva, svi su bili po ulici. Bilo je ljudi, ne znam koliko ih je bilo, samo sam video da je bilo negde četvoro-petoro ljudi na ulici koji su ležali na zemlji.

Eremire Krasnići: Da li si ih poznavao?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, bili su okrenuti ovako, šta ja znam. Sigurno su bili iz drugih naselja, pobešli ili tako nešto. Nekako nisi mogao ni da ih pogledaš, čoveče, gde da im se približiš, čoveče. Samo si se trudio da hodaš, da hodaš što više, faktički da počneš i da trčiš. Nismo znali da li da idemo dalje ili da se vratimo jer nisi znao odakle će da ti nešto izađe. Stigli smo kući, mama je sela da malo diše, umila se, mene je umila, rekla je: "Sve će ovo proći", rekla mi je: "sve će ovo proći, nemoj o tome da misliš". Jer je ona sad kao majka, ulazila u tu...

Eremire Krasnići: Roditeljsku obavezu...

Bajram Kafu Kinoli: Obavezu... ali u tom momentu kad smo seli da odmorimo, došla su tri Albanaca. Ne znam, samo su preskočili zid, samo su došli, skočili na... ovde u dvorištu. “Kuda da bežimo? Kuda da bežimo?” Rekli su nam: “Kuda da bežimo?” I samo čujemo veliku buku automobile koji su dolazili, bila je to specijalna policija. Bila je velika buka, mogu reći deset sekundi i nisu nas videli zajedno, jer da su nas videli zajedno, i mi bi otišli [ubili bi nas]. Kad su ušli unutra, baš su ušli kod nas unutra, oni su otišli, ovaj deo iza ovamo, prošli su preko tih zidova, ne znam šta se više desilo s tim ljudima. I pitali su nas: “Gde su oni? Gde su oni?” mislim majci: “*Gde su oni? Gde su oni?*” [priča na srpskom] “*Jel ste ih videli? Jel ste videli Albance? Jel ste videli Šiptare? Gde ste videli Šiptare?*” [priča na srpskom] Mama je rekla: “Ne, nisam ih videla”, plakala je jer je bio takav momenat... i oni su nas pitali: “Ko ste vi? Što ste ovde došli? Šta radite ovde?” Nekako, mama im je objasnila da je to naša kuća i došli smo da uzmemo brašno. “Zašto lažete? Došli ste da kradete”, tako, i onda je mama uzela jednu njenu sliku: “Ovo je moja slika, ovo je moja kuća” nekako. “Gde su vam Albanci?” celo vreme se drao na mamu, tu su nas zadržali pola sata ispitujući moju majku. Nisu radili nešto fizički, ali su bili veoma agresivni.

Onda, su otišli, mi smo sišli u podrum zajedno, jer u podrumu smo imali, to je ovaj podrum ovde. Imali smo kuću nedovršenu, ali je bila od cigala, delimično napravljena do podruma. Izneli smo dva džaka brašna, opet smo prešli preko te krvi, čoveče, preko svega. Ne znam, ja se više ničeg ne sećam, od kako smo izašli iz naselja ja se ničeg ne sećam jer sam ostao u šoku.

Eremire Krasnići: Zašto niste pobegli, ili je bio veliki rizik?

Bajram Kafu Kinoli: Bio je veliki rizik dok smo se mi premestili u to drugo naselje jer su oni dolazili i popisivali ljude koji su ovde da bi znali ko je otišao, šta se dešava, ko je, šta je. Faktički oni su davali i knjižice, da bi bili kao registrovani tu, kao lična karta ili šta ja znam.

I to, mislim, nakon dve nedelje, tri, situacija se malo smirila, očistili su te ljude. Sećam se dobro da su ih pokupe... obično su Romi, na primer, radili te teške poslove. Obično su Romi imali dužnost da sakupljaju smeće kamionom, i šta ja znam. I sve vreme su dolazili, na primer, u naselju Sefe, kupili su koga su videli na ulici, nekog dečka ili nešto.

Eremire Krasnići: Zapošljavali su ih?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, ne, kupili su ih ovako, u kamion bi ih ukrcali i odvezli da počiste, da sklone preminule ili da ih sahrane ili šta ja znam, takve stvari su se dešavale. I sigurno mnogi od njih nisu više ovde, faktički nijedan nije ovde, neke su faktički i ubili. Odveli su ih i nisu ih više vratili. I sigurno neko od njih zna gde su ta nestala tela. Ja verujem da neki znaju, možda i faktički ne smeju da pričaju, možda i nisu ovde, možda su i ubili one koji znaju.

Tu se dešavao ceo biznis, prodavale su se cigare, prodavale su se stvari, u tom naselju Sefe, to nije samo romska mahala. Neka dva naselja dole su Albanci i Romi su se trudili sve vreme da zaštite Albance.

Eremire Krasnići: Zašto, u kakvoj su poziciji bili Romi tokom rata kad su mogli da zašтите Albance?

Bajram Kafu Kinoli: Pa, bili smo u poziciji: “okej, nas ne diraju”, imali smo te veze da nas je policija, oni pre, lokalna policija nas je čuvala i plus vojska. Oni njima faktički nisu rekli da tu ima Albanaca, nego nekako, “Da li ima Albanaca?” Čim bi ušla kontrola, imali su tu vezu iz kuće i slali su neko dete da javi da... ili nekim signalom: “Uđite na tavan, kad dođu, da vas ne pronađu ovde kući.” Dešavale su se i takve stvari.

Bilo je nešto drugo u tom periodu čega se sećam, imao sam jednu nastavnicu građanskog vaspitanja, zaboravio sam joj ime. I prolazim... bilo je tad, situacija se malo smirila, bila je jedna prodavnica koja se zvala “Duškaja”. Faktički moj brat se tu zaposlio, za vreme rata, zaposlio se jer nismo imali šta da jedemo, nekako nismo imali ni šta da pijemo. Nestalo je brašna, nestalo je svega, najstariji brat je otišao u taj magacin i tražio posao, da barem uzima hranu svakog dana ili šta ja znam. I on je imao nekog šefa, komandanta, šta ja znam, mnogo velik. On nije nikad davao novac, znaš kako, da li ti je dao ili ti nije dao neku noć da jedeš. Morao si sve vreme tu da radiš. I ja sam otišao da uzmem, obično sam morao u osam sati da idem da uzmem, imao si... mom bratu je davao četiri hleba, nas je bilo osmoro, četiri hleba, dva litra mleka i toliko.

I u osam sati, ja sam prošao u naselje Sefa gde su živeli i neki Albanci. Bile su neke kuće tu, bile su mnogo lepe i vidi me ta profesorica. Ja nisam znao da je tu profesorica. Maše mi kroz prozor, “Bajrame, Bajrame!” Okrenem se: “Ko me zove?” Okrenem glavu, vidim profesoricu. Kaže mi: “Da li možeš i meni da kupiš dva litara mleka? Evo daću ti pare.” Znaš kako, ti si mogao da kupuješ. Ja: “Da, da, mogu.” Prvo me je pitala, faktički jer iskačem malo, ali se trudim da objasnim... (uzdiše). I idem, kupim još dva litara profesorici. Odneo sam joj, poljubila me, uvela me unutra, zagrlila me, “Da li ste svi dobro?” Pita me sve vreme: “Kako se ne plašiš da izađeš?” Nekako... kad prevaziđeš neku fazu, iako sam imao 14 godina, više se nisam plašio, čovek se navikne za dva meseca, kad je svaki dan, kad za dva meseci imaš jedno te isto...

Tu gde je bila ujakova kuća, tu je bio, bio je glavni SUP¹³ Đakovice vazdušnom linijom, novi, zvali su ga “novi SUP”, tu su najviše tukli ljude, bio je podrum od sedam spratova, mislim, koliko ja znam. Tu je bio ni sto metara vazdušnom linijom. I tu...

Eremire Krasnići: Da li su ga bombardovali?

---

¹³ Sekretarijat unutrašnjih poslova.

Bajram Kafu Kinoli: Tu su bombardovali svakog *fucking* dana, da je pukla i ujkina kuća, nekako, tu smo bili čoveče. Svaki dan se bombardovalo, znaš kako, svakog dana su bombardovali. Bilo je vrlo interesantno kasnije kad pojmiš stvari, kako možeš da bombarduješ mesto gde živi celo naselje, znaš kako. To je javni prostor, znaš kako, to je... tu žive ljudi, da li znaš da su tu ljudi? To je bilo jako interesantno.

Eremire Krasnići: Bombardovao je NATO?

Bajram Kafu Kinoli: NATO je bombardovao.

Eremire Krasnići: Da li su nekad promašili ili ne?

Bajram Kafu Kinoli: Pa da, promašili su, palo je malo na onu stranu. Tu je tekija, zovu je Tekija oca Četa, tu u dvorištu je pala. Tu je bila zgrada, ljudi su živeli u toj zgradi, Albanci su bili po tim zgradama. Bilo je zastrašujuće gledati kako se to svakog dana bombarduje, nekako... u redu, bombarduješ dva-tri dana, to je bilo već uništeno, ali opet su bombardovali, čoveče, bilo je kao da bacaju bombe da bi ih potrošili.

Eremire Krasnići: Možda zbog podruma, spratova koji su bili ispod?

Bajram Kafu Kinoli: Ali kad se sve sruši ti nemaš kako da izađeš. Znaš kako je bilo... *obvious* [očigledno].

Eremire Krasnići: *General madness* [Opšte ludilo].

Bajram Kafu Kinoli: Znaš kako... nedelju dana da bombarduješ zgradu koja je 40 sa 50, znaš kako, bilo je nenormalno, po 10-15 bombi dnevno, nekako.

Eremire Krasnići: Jel bilo sirena za uzbunu?

Bajram Kafu Kinoli: Kakve sirene, sirene nisu više radile, znaš kako... nekad ni struje nije bilo. Nije bilo struje, nekako, nije bilo struje u to vreme. Bilo je struje po sat vremena, po dva sata je dolazila, prekidali su struju da ne bi došlo do...

Eremire Krasnići: Da li je nekada postojala, za vreme bombardovanja, da li je postojala ona lažna normalnost? U Prištini je to postojalo.

Bajram Kafu Kinoli: Da, postojao je, postojao je. Ta normalnost je bila tri nedelje pre oslobođenja. Bilo je mnogo lažno, ne možeš da zamisliš koliko je lažno to bilo. Oslobođili smo se u smislu mogao si slobodno da se krećeš. Nije bilo paramilitaraca, paramilitarci su pobegli i ostala je vojska. Vojska te nije dirala jer u vojsci su svi bili mladi. Bili su onako nevini ljudi, ne znam... Ja nikad nisam video da je vojska nekoga zaustavila ili da je kontrolisala ili da su nešto radili. Imali su tu svoju poziciju, bili su tu,

na primer, bilo ih je u parku, bilo ih je ovde kod... garaže za kamione, to je onaj deo tamo kuda smo se vratili, baš u toj ulici gore kuda smo se vratili. Tu je faktički bila garaža za autobuse, garaža za velike kamione, ne znam koje fabrike. Eh, na tom mestu su bili... vojnici su se menjali, bilo ih je po trojica-četvorica.

I bio je jedan... prošlo je skoro tri nedelje, vratili smo se ovde poslednje dve nedelje. I došli smo ovde kući. Stariji brat sa ženom je ostao tamo kod ujke, mi smo se ovde vratili. Srbi su i dalje bili ovde po svojim kućama.

Eremire Krasnići: I vama je bilo malo...

Bajram Kafu Kinoli: Slobodnije je bilo, mnogo slobodnije, jer se bombardovanje zaustavila po centrima ovaj... gledali su gde je bilo tenkova, onih stvari po livadama. Bila je jako interesantna stvar, ovde je bio jedan stolar, tu u blizini, u naselju Vranić. Srbi su ga terali da pravi tenkove, od drveta, velike. On je bio star čovek, terali su ga da pravi tenkove, doveli su vojnike da mu pomažu, normalno da prave tenkove i stavljali su ih po livadama. To je bio taj deo prema reci, ići ćemo da vidite ako hoćete {obraća se prisutnima}. Bila je cela livada i tu su bili Romi. Odnosili su jedno tri kilometara dalje, stavljali su drvene tenkove i NATO je samo bombardovao, bum-bum. Skroz glupo, glupi trikovi, mi smo se smejali čoveče, veruj mi, mi smo se smejali jer je bilo mnogo *stupid* [glupo]. Video sam kako su pravili tenkove, to je bilo mnogo *stupid*.

Onda se normalizovalo, otišli su. Imao sam jednog drugara Srbina ovde, imao je... tamo dole je jedno naselje. I kad smo došli, kad sam prvi put išao da se nađem, šta ja znam, prošlo je skoro dva i po meseca. Otišao sam do njegove kuće, sakupio je jedno 50 lopti, jedno 70 bicikala... šta ja znam, *PlayStation*. Ne *PlayStation*, nego *SEGA Mega* to je bilo u to vreme. *Nintendo* je imao, mnogo stvari. Ja to nisam nikako shvatio, nisam to nikako mogao da povežem. I kažem mu: "Gde si to uzeo?" Rekao je: "Otac mi je doneo iz magacina." Tako mi je rekao: "Hoćeš da ti poklonim jedan bicikl?" rekao mi je. Ja sam uzeo bicikl, doneo ga kući, tata mi je rekao: "Uzmi bicikl, vrati bicikl tamo" i kaznio me je baš puno, nije mi dozvolio da izlazim jedno tri-četiri dana napolje.

Završio se rat! Završio se rat, pobjegli su čoveče. Došli kamioni, bilo je preko 50 kamiona koji su ulazili po naselju, tovarili su.

Eremire Krasnići: Tovarili su iz kuća?

Bajram Kafu Kinoli: Da, da, ulazili su i tovarili stvari sa kuća. Srbi su tovarili sve što su ljudi imali, dragocene stvari normalno, bela tehnika i to.

Eremire Krasnići: Službenici ili?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, ne obični ljudi, to su bili obični ljudi.

Eremire Krasnići: Selili su se i krali stvari?

Bajram Kafu Kinoli: Da, da. Tovarili su kamione prepuno, puno čoveče, puno, puno, puno. Ne znam čoveče, 50 kamiona nekako, da vidiš odjednom 50 kamiona tako. Samo su ulazili po naseljima, bilo je sto stvari. Mi smo bili na ulici, znaš kako. Mi smo smeli da izađemo do te ulice tu. Čim bi prešao u onu ulicu, on bi te dočeka, znaš kako. Postojalo je vreme kad si mogao da da prođeš tom ulicom, da odeš do centra, da kupiš hleb i takve stvari, ili te je onaj puštao. Dolazio je, uzimao neki hleb, vojnik nije imao ni hleba, onda te je puštao, bio si slobodan sa njim kad si poznavao vojnika, jer su faktički neko vreme i menjali vojnike. Jer kad si se družio sa njima, donosio im hranu, oni bi te upozorili da: “Ne smete noćas da budeš ovde, bolje idite negde drugde jer će doći...” on je znao informacije. Znaš, bilo je mnogo dobrih vojnika, čoveče, koji su štitali ljude, znaš kako. Bili su mnogo mladi, štitali su ljude, jer oni, faktički nisu došli... njih je zatekao rat.

Nisam ga mnogo poznavao, ali znam tačno, to je osoba koja je bila na ratu ovde. On je u Srbiji, ja njega sada jako dobro poznajem. Da kažem skoro da smo porodično vezani, ne preko ženine [porodice], nego preko kume, njega je rat zatekao u Đakovici.

Eremire Krasnići: Da li možeš da nam ispričaš?

Bajram Kafu Kinoli: On je... mislim, Helena, jedna od mojih najboljih drugarica je takođe i moja kuma. Ona je i najbolja drugarica moje žene, i njenog brata je rat zatekao u Đakovici. I ima neke vrlo interesantne papire, ne znam kako da ti opišem te papire, to se ona dopisivala sa svojim bratom. Mnogo dobro, mnogo je dirljivo, mnogo je stvari, ne znam, možda je, možeš i knjigu da napraviš sa tim razmenama koje su imali. Ne znam koliko je moguće da se ta osoba kontaktira. On se sada oženio, ima dete, i dalje je sa onim... traumama, šta ja znam, od rata.

Eremire Krasnići: Jel ti je ispričao?

Bajram Kafu Kinoli: Ah ne, nisam ga nikad upoznao. Nisam se sreo nikada sa njim jer nisam mogao, ne znam zašto. A sa Helenom jako dobro, ona mi je drugarica, nekako mi je kao sestra, radimo zajedno i sve to. Ja ne mogu s njim da se vidim jer me nekako uhvati neka... ne znam, uhvati me, ne znam, trauma, i dalje nisam spreman da se vidim s njim. Nije da je uradio nešto loše, nije da je nekoga ubio. Rekla mi je Helena, nije ubijao dok je bio običan vojnik, bio je u post-bloku, samo je čekao, završio je svoju smenu, zamenili su ga, ali bilo im je mnogo teško. Bilo im je teško po kiši, po snegu, bilo im je teško, znaš kako. Bilo je teško zbog hrane, po pet-šest dana nisu jeli, vodili su ih po selima, ponekad kako bi stražarili, znaš. Ima takvih vrlo interesantnih priča, kao nedostajanje porodice, nema mesa, nedostaje ti da popiješ čašu rakije. Ima neke lepe pesničke opise, to je vrlo interesantno, ima lepih stvari.

Eremire Krasnići: Faktički vojska nije vršila mnogo zločina, sve su paramilitarci radili?

Bajram Kafu Kinoli: A u Đakovici su, u Đakovici je sve radila đakovička policija i ovi što su obukli [uniformu]. Nakon rata su bili neki huligani, bili su neki ovi... ali došli su i paramilitarci. Ali bilo je i Albanaca koji su svašta radili, čoveče.

Eremire Krasnići: A ovi *skinhedsi*, jel su i oni bili u uniformi?

Bajram Kafu Kinoli: A *skinhedsi* su išli po većim mestima jer...

Eremire Krasnići: Jer su imali veće ambicije?

Bajram Kafu Kinoli: Normalno. Na primer...

Eremire Krasnići: A kakvi su bili Albanci?

Bajram Kafu Kinoli: Albanci... mnogo je interesantno. Bila je jedna porodica, dosta je poznata ovako u Đakovici, i zna se da su vršili mnoga krivična dela. Bio je jedan od najvećih špijuna, Muša Jakup. Izlazili bi otac i sin, oni su imali kuću prema mojoj školi tamo. I bili su... oni su sve vreme izlazili sa biciklima, kolima, izlazili su slobodno. Taj Albanac je bio obučen u... ne znam zašto su imali zelenu uniformu. To nisam shvatio zašto. On je bio jedini koji je imao zelenu. Sad, da li je bio neko viši...

Eremire Krasnići: Zelenu ili žutu?

Bajram Kafu Kinoli: Zelenu, nekako zelenkastu. Imao je zeleno sa belim linijama ovde {dodiruje ispod levog i desnog ramena}. I imao je onu kapu, faktički kao titovku, to je nosio, nosio je na koso, imao je brkove, pričao je albanski. Pričao je super i srpski sa svojim sinom, i sve vreme su kontrolisali. Ne znam kakvu su ulogu imali...

Eremire Krasnići: Radili su za Srbe?

Bajram Kafu Kinoli: Faktički su radili za Srbe. I znam vrlo dobro da su spalili mnogo kuća.

Eremire Krasnići: Albanskih?

Bajram Kafu Kinoli: Baš tako. Znam vrlo dobro... taj čovek je spalio mnogo kuća. Faktički su bili na ulici kad sam ih video, bacali su, ne znam, nešto su bacili u kuću i to je puklo negde i kuća je počela da gori. Bila je neka... ne znam šta je bilo to što su bacali unutra. Samo su bacali, kuća se zapalila, nije ga bilo briga. Ulazili su, kontrolisali, sigurno su nešto nalazili i...

Eremire Krasnići: Da li možeš da nam kažeš kako su oni bili pozicionirani?

Bajram Kafu Kinoli: Izgledao je kao Čarli Čaplin čoveče. Mnogo je bilo interesantnih scena, kao da je *black and white* [crno-belo], ništa se ne dešava, celo vreme su se smejali. Otac i sin bili su toliki

manijaci, ja to u životu nisam video. Kad ih se sad setim, bili su veliki manijaci, ulazili su po kućama, uzimali šta su hteli, odlazili. Svakog dana su menjali auto, svakog dana su uzimali drugu bicikl, svakog dana su odnosili. Znaš kako, sve vreme su odnosili.

Eremire Krasnići: *They we're having a good time* [Dobro su se zabavljali] (smeje se).

Bajram Kafu Kinoli: *Exactly!* [Baš tako]. Ali onda su jednog od njih, jer njih je bilo puno braće, koliko ja znam ubili su jednog i drugi je pobegao odavde.

Pet dana Đakovica je bila cela ispražnjena, nije se znalo šta se dešava, ušli su svi... izašli su Albanci, izašli su Romi, izašli su svi i razbili radnje koje nisu bile razbijene, uzimali su stvari jer su ljudi bili bez hleba. Ljudi su bili gladni, bili su... znaš kad se desi kaos, kao u svakom gradu, izašli su da lome ljudi, da uzimaju stvari. Izašli su da lome onu prodavnicu gde mi je radio brat, to je faktički bila jedina radnja koja je u Đakovici radila. Radio je i *Žito promet*¹⁴ faktički. Išli su da uzmu brašno, sve se ovo desilo mnogo brzo, za pet dana. Očistio se celi grad, čoveče, onda kad su stigli ljudi, prvo je došla OVK. Kad je došla OVK izašli smo da slavimo na centru. Ja faktički nisam bio tu, gde sam ja bio... bio sam kod ujke, bio sam tamo u kući i sedeo sa mojim ujakom. Samo znam da je tu bio moj stariji brat, znam da ga više nisu pustili da nastavi posao da bi slavio što smo se oslobodili, jer mi smo smatrali da smo deo oslobođenja. Ali faktički njemu nisu dozvolili: "Ko ste vi? Idite dok vas ne ubijemo!" Jer su oni svi imali kalašnjikove, izašli su sa kalašnjikovima. Izašli su oni koji su se krili po krovovima ili koji su bili po Čabratu ili su došli iz šta ja znam... ne znam odakle su izašli ti ljudi, znaš kako. Ne znam gde su se krili ti ljudi, znaš. Ali ne znam ni gde su uzeli to oružje, ne znam odakle su uzeli.

I... počeo je da dolazi NATO, ali NATO nije bio... nije... bio je nesvestan, bio je mnogo onako... sedeli su u kamionima *pinzgauerima*, sedeli su u tenkovima i ništa se nije dešavalo od strane NATO-a, znaš kako. Njihov plan je bio samo gde da se smeste. Sad, kasarna koja je kod autobuske stanice, gde je ranije bio park, tu su oni faktički uzeli kasarnu. Ali dok su ušli unutra, jer su mislili da ima mina, mislili su... mislim, sigurno je i bilo, ko zna šta su radili. Ne znam kako je bilo unutra u toj kasarni, ne znam uopšte. I nastao je veliki kaos, svi oni mangupi iz Đakovice koji su bili pre, na primer bili su neki koji su ranije prodavali cigare, presvukli su se [u uniforme]. Ja ih dobro poznajem kao... prodavao sam cigare čoveče, prodavao sam cigare na ulici od '96. do '98. i znam jako dobro ko su oni. Nekako, prodavali su cigare sa mnom, bili su možda dve-tri godine stariji od mene. I obukli su se... odmah su postali OVK, znaš kako, svi su se pretvorili, uzeli su sve u svoje ruke. Išli su i kod Albanaca da krađu, bilo je takvih stvari, dešavale su se i te stvari.

Ova kuća ovde {pokazuje prstom pozadi}, to je kuća mog dede gde je boravila moja tetka koja boluje od epilepsije, bila je tu s mojom bakom. Moja baka, pre nego što se paralizovala, skoro godinu dana, i tu smo bili svi, došli smo kući. Znaš kako, i mi smo čuli da je u naselju Sefe počela da se diže tenzija.

¹⁴ *Žito promet*, prehrambeno preduzeće.

Počeli su da dolaze Albanci obučeni tako, s kolima, uzimali su od Roma kola koja su imali po kućama. Uzimali su im novac, bili su nasilni, bili su... znaš kako, radili su neke stvari kao da su zveri, to zbog osвете, iz ljutnje, sad, "Ne, vi ste bili sa Srbima. Ne, vi morate da idete odavde!" Hteli su da ti uzmu kuću. Ulazili su i uzimali su ti stvari kući. Ovamo se još ništa nije desilo, ovamo, ovo naselje je uzeo UN, jer je 29 osoba i dalje bilo tu, jer su zapalili kuću do kraja posle. Spaljena je kuća, kad su pošli oni su zapalili kuću. UN je zatvorio kompletno naselje na deset dana. Dolazili su, ispitivali nas: "Da li ste čuli?" Uvek sam govorio ono što znam. Bili su mnogo okej, mnogo korektni s nama.

Eremire Krasnići: Da li su vas ispitivali u vezi masakra?

Bajram Kafu Kinoli: Pitali su nas o masakru, svi su bili sa televizijama, bili su svi onako s kamerama, bilo je *big* [veliko] čoveče. Celo je naselje bilo...

Eremire Krasnići: Da li su tela još uvek bila tu?

Bajram Kafu Kinoli: Tela su još uvek bila tu, zapalili su sva tela, znaš kako. Jer su ih izveli iz kuća i stavili ih skroz u drugu kuću i zapalili sva tela. Ja nisam više znao šta se to događa, samo mi kaže jedan od novinara, kaže: "To je porodica... porodica Vesa". Meni je palo na pamet, jer mi je bila drugarica, drugarica iz razreda, bili smo zajedno u razredu pet godina. I, porodica Vesa i Caka. Vesa je bila profesorica, Caka je bila drugarica iz razreda i samo se njen brat spasio, spasio se i otac koji je u Americi.

I saznao sam čoveče, znaš bilo je, bilo je mnogo *sad* [tužno] čoveče. Bilo je mnogo *sad* jer smo mi rasli u jednom naselju zajedno, plus znaš kako, komšije... i znao sam da sam prošao tuda.

Eremire Krasnići: Tih dana?

Bajram Kafu Kinoli: Znam da sam tih dana prošao tuda, nekako to mi je bila profesorica, profesorica muzike.

Eremire Krasnići: Da li je to ona ista koja te poslala da joj kupiš mleko, ili druga?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, ona je iz građanskog obrazovanja, bila je [profesorica] građanskog obrazovanja. A ona je bila... ne znam, ja kad sam išao u školu, ja sam faktički izgubio godinu, jer nismo imali para da platimo taj procenat.

Eremire Krasnići: Tri procenta?

Bajram Kafu Kinoli: Da, tri procenta, šta ja znam. I ja sam izgubio sve kontakte koje sam imao sa odeljenjem. Ušao sam u jedan drugi razred gde su bili... počela je škola. Ali pre nego što je počela

škola, desio se jedan jako tragičan slučaj kod nas, došlo je OVK tada kad sam bio u bakinoj kući, jer tu sam hteo da se nadovežem, ponekad se gubim.

To je... žive u Nemačkoj, oni su otišli '89, '90. godina. I njihov plan je bio da dođu ovde, da tamo rade, da zarade, da naprave kuću. Svako je imao, ova naša kuća je bila sa četiri brata, ovo zemljište ima četiri ara, svaki je imao po ar i svaki je mogao da napravi sebi kuću i da se to završi, mislim da svako živi tu. Svi su bili oženjeni i slali su mnogo stvari tokom '90-ih godina, znalo se da su slali mnogo stvari, šta ja znam. Slali su i keramiku, znaš za WC, šolje, sve stvari koje su slali su bile upakovane, sa papirima, dokumentima gde je bio plan gde da se postave, sve je tako bilo.

I baka je imala kompletnu sobu sa tim stvarima, čuvala je ono što su joj sinovi slali '90-ih, to je čuvala. Čak nam ponekad nije davala ni stvari koje su nama slali, toliko je bila "ne znam ja!" {diže ruke gore}. Mnogo je bila onako "ne znam ja!" Nije znala ni da čita. Ona je bila... moja tetka je bila malo onako bolesna, dakle nije bila normalna. I sad, mi nismo mogli da se suprotstavimo baki, ne zna, ne zna. Sve je to bilo nekako normalno.

I došlo je OVK kod nas u naselje, otišao je UN. UN je završio svoj posao, došli su iz OVK u naše naselje, sa kamionom, 15 osoba, svi mladi, neke sirovine, mangupi, mnogo su se loše ponašali. Došli su, ušli u kuću, ja sam imao sestre koje su imale po 20 godina, znaš kako, 20, 22, tu negde. I sve vreme su ih zezali, ušli su unutra i zadirkivali ih pred mojim ocem, pred mojom majkom. "Dođi ti s nama, ti ideš s nama", sve vreme tako. Znaš, bilo je tih pokušaja...

Eremire Krasnići: Silovanja?

Bajram Kafu Kinoli: Silovanja. I sad ulaze, kažu: "Mi moramo da izvršimo pretres jer vi ste bili ovde, da niste nešto uzeli odavde. Ljudi nemaju šta da jedu, vi morate dati neku donaciju, nešto". Sve vreme su tražili pare, tražili su zlato, tražili su šta god su našli. I sad, baka tamo, bila je sama, sad smo mi svi prešli tamo. Srušili smo zidove koji su bili prolazi u neko vreme, to je napravljeno '90-ih da bi mogli da prolazimo, jer je tu bio zid. I prešli smo tamo, oni ulaze tamo {pokazuje rukama}, druga polovina. Mama izlazi na onu stranu, tata je imao slabo srce, uradio je bajpas '97, i izlazi tamo, ulazimo unutra. Ušli su, polomili vrata one drude sobe jer baka nije htela da i pusti, ona je takva bila... znaš kako: "Ko ste vi? Šta tražite u mojoj kući? Znaš kako?", najnormalnije, znaš. "Ko ste vi? Šta imate? Da li imate dokument?" Provalili su vrata, videli su sve one stvari, pozvali su kamion, natovarili su sve stvari. Sve su stvari natovarili plus, plus su hteli da mi siluju sestru, moje sestre, i sve to nasilje prema mom ocu, jer im moj otac nije dopustio, hteo je da se kači sa njima, znaš kako, normalno je da braniš svoju teritoriju. Stavljali su mu pušku na grlo. Sve vreme smo bili tu, svi su uperili [puške] na nas, nismo mogli ništa da uradimo, nekako su samo uzimali stvari, uzeli su šta su hteli. Dolazio je komšija, čoveče, komšija tamo malo dole, dolazili su, uzimali: "Ah, ovo je moje." Kao.

Do uveče, ja... to je bio dosta intenzivan dan. Kad danas pomislim šta su ti ljudi radili, koji su većinom vremena slobodni, nekad ih i na ulici viđam, ne samo kod nas, nego je i to naselje, to naselje tamo dole. To je... ima i drugih naselja, sigurno su i po drugim naseljima isto radili kad su tako ulazili. To je... vidi se da je bilo organizovano. Vidi, oni možda nisu bili iz OVK čoveče, ali većina ljudi je bila obučena [u uniformu] i krala. I kako je to išlo, bila je jedna osoba, moja mama je radila u bolnici tokom celog rata. Dakle, bila je tokom bombardovanja, svakog dana je morala da ide u bolnicu. I jedan od ljudi koji je bio ranjen, bio je iz OVK i mama se celo vreme brinula o njemu. Svaka soba je imala čistačicu, jer [medicinske] sestre nisu bile tu, Albanke više nisu radile. Srbi nisu hteli da ih pregledaju čoveče. Sad, zamisli čistačica da vrši ulogu medicinske sestre. Mama se tim poslom bavila, čistila je rane, čistila je... skidala je amputirane noge, radila je, čistila je krv... i nekako je videla mnogo toga što nije trebalo da vidi, i dalje je čvrsta. I dalje je morala da ide na posao, ako ne dođeš na posao došli bi i ubili te jer su znali gde si.

Dakle, bilo joj je jako teško. I sad taj čovek kome je mama čistila rane, koji je bio ranjen u nogu i plus je bio derviš. Mog oca su tu noć pokupili, popeli ga na kamion i odveli ga, šta ja znam gde su ga odveli. Ne znam gde su ga odveli. Mi smo bili u šoku. Stariji brat nije bio tu jer je otišao u Albaniju, jer je tata znao šta će se desiti, on je sve znao šta će se desiti. On je pre toga, čim su otišli Srbi rekao: "Vidi sad, rat se završio. Prvi rat se završio, sad imamo drugi rat." Tako mi je sve vreme govorio, to nam je pričao. Bio je pod veliki stresom, bio je u tolikom stresu tokom rata da se gubio, čoveče, njega je faktički uhvatila i skleroza malo, u smislu...

Eremire Krasnići: Zaboravljao je?

Bajram Kafu Kinoli: Zaboravljao je, čoveče. Zaboravljao, zaboravljao, nije mogao da artikuliše teme kad smo pričali, nije više bio ista osoba, znaš kako. Jednostavno, nakon maltretiranja, nakon svih stvari, nije mogao sve da podnese. Šta ćemo da jedemo, šta da pijemo, znaš kako... jednostavno stres. (Kašlje) Daj mi tu vodu? E *thank you* [hvala ti].

Eremire Krasnići: Da li je tvoja majka prepoznala jednog od njih?

Bajram Kafu Kinoli: Da, znači, tatu su ukrcali u kombi, mama je rekla, mama je njima rekla: "Ja neću ostaviti mog oca samog", znaš kako. I kad su otišli u to mesto gde su ih odveli, to su zvali klanica, to je bila stara klanica u Đakovici, kad je tamo otišla, videla je čoveka koga je svojim rukama izlečila, on je bio kao vođa i šta ja znam kako nam je ona ispričala, oni su je ispitivali: "Gde ste uzeli te stvari?" Tata je sakupio sve papire, poneo je sa sobom, koje je imao sa carine, iz šta ja znam, uzeo je kompletnu listu, imao je sa imenom, prezimenom, sa serijskim brojem i sve što su poslali od tamo. Samo minut [odgovara nekome ko ga zove]. I... "Ne, vi ste to ukrali," kaže. Ne, sad je neko drugi tu, ne znam ko je taj drugi. "Vi ste ukrali", rekao je: "i morate da prihvatite da ste ukrali, da ne bude još gore. Muža morate

da ostavite ovde”, tako je rekao mami, da bi je... sad strah, znaš kako, moraš to da prihvatiš ili odoste oboje, znaš kako.

Ona mu je rekla, kako nam je mama ispričala: “Da li me se sećaš?” Rekla je onom za stolom koji je pisao. On je kao zapisivao šta oni pričaju, vodio beleške, znaš kako. Rekao je: “Derviše, da li me se sećaš ili ne?” “Ne, ne sećam te se.” Toliko.

Eremire Krasnići: Stvarno?

Bajram Kafu Kinoli: “Ne sećam se.” Toliko. “Kako bre derviše?” Mama ga je pljunula u lice onako taman. “Kako se ne sećaš? Imaš ranjenu nogu? Imaš tu taj ožiljak. Imaš ožiljak {pokazuje rukom}. Prala sam ti dupe, vodila sam te da piškiš, tu sam ti postavila. Dala sam ti hleba, donosila sam ti hleb iz kuće i hoćeš ovo da mi uradiš, a?” “Ne sećam te se, a?” “Auu, to si ti, Sofija.” Eto!

Sve to, u jednom dokumentu piše kao da je naša porodica dala donaciju za ljude kojima su bile potrebne stvari koje su bile ovde, što je iznos od približno sto hiljada evra.

Eremire Krasnići: Vi ste mnogo bogati!

Bajram Kafu Kinoli: Da, mnogo smo bogati. I sa tim si posle mogao da uzimaš pomoć u Crvenom krstu, jer inače nisi mogao da uzimaš pomoć, Romi nisu mogli da dobijaju pomoć.

Eremire Krasnići: Stvarno? Zašto, ko je kontrolisao pomoć?

Bajram Kafu Kinoli: OVK.

Eremire Krasnići: Zar nisu stranci?

Bajram Kafu Kinoli: Ne. Dok nisi imao papir od OVK da si ti bogat, ovaj, čist, da kao nisi ništa uradio, da si dao neku donaciju i šta ja znam, ti nisi ni smeo da staneš u red da uzmeš pomoć.

Eremire Krasnići: Nije postojalo ništa institucionalizovano da bi njima dalo pravo da [vam oduzimaju]...

Bajram Kafu Kinoli: Mislim da je tako bilo u Đakovici {sleže ramenima}.

Eremire Krasnići: Kako su tvoji roditelji odlučili da ostanu ovde nakon svega toga?

Bajram Kafu Kinoli: Vidi, mi smo hteli da pobegnemo, bila je ta tenzija da pobegnemo, čoveče, bila je ta tenzija da pobegnemo. Znaš kako, sve vreme je bila ta tenzija da pobegnemo. Mi smo mu rekli, ja sam rekao ocu: “Ajde da pobegnemo”, znaš kako, sva deca smo mu rekla: “Ajde da pobegnemo”. On je govorio: “Ne, ne morate da bežite jer niste okaljani. Jer ako pobegneš, daćeš šansu onome, daćeš mu

motiv da si bio okaljan. I ako umrem, umreću u svojoj kući”. Tako mi je govorio sve vreme. Nije hteo da pobjegne, čoveče, znaš kako, nije ni nama dozvoljavao da bežimo.

Eremire Krasnići: Ne da bežite, nego sam mislila...

Bajram Kafu Kinoli: Nisi imao ni gde da ideš, čoveče, faktički sve su granice bile zatvorene u to vreme, jer to je kasnije. U to vreme je setapovalo¹⁵... KFOR nije izašao na teren, još nisu poznavali mapu, šta je gde je, ko je Rom, gde su oni. Albanci su palili srpske kuće, ono deca su palila srpske kuće, iz zabave, znaš. Dobro, znaš kako, ja razumem vrlo dobro taj bes. Razumem vrlo dobro da ih je to pogodilo, vrlo dobro razumem... ali šta sam ja kriv. Zar nisi ništa naučio iz toga što su i tebi to sve vreme radili, sad ti to radiš nekom drugom, znaš kako. Zar ti to ne izgleda, kao da ti padaš na isti nivo sa onima koji su te klali, koji su te ubijali... znaš, to je nešto što je stalno moj otac govorio: “Nikad im neću *halaliti* [oprostiti]. Ubiće jedan drugog, poješće jedan drugog”.

Znaš, bio je veliki bes i... posle svega toga, situacija se smirila. Smirila se situacija i pomirili smo se sa tim. Nekako nisi imao šta drugo da radiš, nekako je bilo normalno da se pomiriš s tim. Gde da ideš? Šta da radiš? Para nisi imao. Nisi imao kontakte van zemlje. Nisi imao mesta, nisi imao ni kome da se obratiš telefonom. Brat je bio u Albaniji.

Eremire Krasnići: A ove što ste imali u Nemačkoj?

Bajram Kafu Kinoli: Nisi mogao... nismo imali telefon, čoveče, nije bilo telefona. Da ideš da pričaš telefonom, to je bilo u Staroj čaršiji, gde je bila neka, ne znam, neka organizacija koja je faktički imala satelitski telefon, one velike što su pre bili. I morao si da platiš, za minut je bilo, ne znam, mislim da je bilo dvadeset maraka jedan minut. I znam vrlo dobro da je to bilo dobrovoljno, nije moralo da se plaća, ali ljudi su iskoristili to. Ljudi su čekali redu od šest sati ujutro da bi pričali.

Dakle, kad je prošla '99, 2000. je bilo malo... mirnije. Počeli su da grade, počele su škole da funkcionišu, i sad mama i tata mi kažu: “Mnogo je rizično da ideš u školu. Mi bi voleli, ali mnogo je rizično da ideš u školu”. Kažem: “Ajde bre tata, samo ću da probam, jer to su moji drugovi, oni će me zaštititi”, znaš kako. Tata: “Mnogo je rizično da ideš u školu”. To mi je rekao. Nije znao kako drugačije da mi objasni.

Eremire Krasnići: Jel si išao?

Bajram Kafu Kinoli: Ja sam išao u školu. Otišao sam prvi dan jer su mi tu bili ovi iz naselja, neki od njih, neki Romi, oni su bili malo belji i oni su otišli u Albaniju. Ja sam imao te dečake, bio sam faktički sa njima u generaciji, jer sam izgubio godinu i bio sam u toj generaciji, i u istoj generaciji sa njima. I oni su bili... oni nisu doživeli ništa od rada, oni su rano otišli. Neki od početka, jer Romima nisu dali... ali

¹⁵Engleski: set-up, u albanskom žargonu se koristi kao: instaliranje.

faktički, zato što su bili belji i izgledali su kao Albanci i pustili su ih. Oni su bili u Albaniji sve vreme. Ja sam imao drugove ovde iz naselja, i rekao sam ocu: “Okej, ja sam sa drugovima i neću se odvajati od njih”, znaš kako. “Sve će biti u redu, nemoj da se plašiš. Nemaju šta da mi urade, šta će uraditi menu kao 15 godišnjaku? Zašto da mene diraju?” Znaš kako. “Nemaju zašto da me diraju”.

Početak je mnogo težak, direktor nas je terao da radimo omaže, što nisam shvatao što da radimo te omaže, kad su nam došla neka imena iz OVK da za njih radimo omaž. Adem Jašari¹⁶, ko je Adem Jašari? Nisam znao ko je Adem Jašari. Nisam znao šta se dešava, nekako smo bili... promenila se struktura, profesori su bili na nekom nivou, bili su mnogo strogi prema nama. Jer nas je bilo, faktički u tom razredu je bilo dvanaest osoba, faktički dvanaest Roma u celoj školi. Stavili su nas tu u isti razred, ali i sa Albancima. Nekako nam je bilo lepo sa odeljenjem, bilo je mnogo dobro, bili smo jako odeljenje. Možda smo bili najjače odeljenje u školi, sve smo više tukli.

Eremire Krasnići: Jaka misliš fizički (smeje se)?

Bajram Kafu Kinoli: *Yeah* [Da], jer smo postali mnogo jaki, znaš kako. Nisi mogao drugačije, morao si nekoga da uplašiš. I sve je bilo u redu u školi, ali bilo je takvih problema: “Ciganine!” Onda su počel dostai: “Vi ste sa Srbima, vaše mesto nije ovde”, bla, bla, bla. “Vi ste uvek bili sa Srbima.” Sve vreme je bilo takvih stvari, znaš kako.

Eremire Krasnići: A ovi Romi koje si imao u razredu, jel su bili iz drugih naselja?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, odavde, svi iz naselja, svi su bili iz jednog naselja, jer je... bilo je mnogo interesantno, a drugi Romi više nisu išli u školu. Dakle, 2000. je bila rizična, ali nama je škola bila baš blizu. Do škole faktički nema ni deset minuta hodanja, bilo je baš brzo, i bile su neke uličice kuda smo prolazili. I u školi, mislim, direktor je bio pijandura. Tukao je decu, prebijao ih je, znaš kako, često je i mene tukao, znaš kako. Ovolike su mi bile ruke {pokazuje dlanove}.

Eremire Krasnići: Kako? Samo je išao po školi i... (smeje se).

Bajram Kafu Kinoli: Ne, ne, na primer, ti si... ne, ne nego na primer ti malo zakasniš: “Zašto si poranio u školu?” Zašto si zakasnio, nekako samo si minut zakasnio. Uhvati te je u hodniku, strpa te u kancelariju, tuče te, čoveče. Ili ti izadeš da se igraš, faktički nastavnica nije bila tu, i ti izadeš u hodnik ili samo stojiš kod vrata, on te pozove u kancelariju i prebije te.

Eremire Krasnići: Zar on nije morao da upravlja školom?

---

¹⁶ Adem Jašari (1955-1998), poznat i kao “legendarni komandant”, bio je osnivač OVK koji se proslavio kao njen najvažniji lider i simbol nezavisnosti Kosova. Poginuo je u martu 1998. godine, zajedno sa 20 članova svoje porodice, od kojih su polovina bili devojčice i dečaci, u razmeni vatre sa srpskim trupama tokom trodnevne opsade njegove kuće u Prekazu.

Bajram Kafu Kinoli: Sve je u redu... ali on je bio manijak, on je psihopata, znaš kako, bio je veliki psihopata, čoveče, veliki psihopata. Mene je čekićem lupio po leđima, nedelju dana nisam mogao da hodam, zato što sam došao ranije u školi. Ušao sam ranije u školu, hteli smo da se presvučemo.

Eremire Krasnići: Da li si ga prijavio policiji?

Bajram Kafu Kinoli: Bilo je davno čoveče, bio sam u sedmom razredu, znaš kako... faktički tada posle 2001. I...

Eremire Krasnići: Interesuje me taj aspekt, kako ste...

Bajram Kafu Kinoli: Taj aspekt... ovaj direktor je napustio školu, jer smo ga mi otpustili, u stvari, svi ljudi su ga otpustili iz organizacije. Kasnije sam prijavio tog direktora i izbacili su ga odatle.

Eremire Krasnići: To me interesuje, kakve ste odnose vi kao zajednica imali s policijom.

Bajram Kafu Kinoli: Nije bilo policije, čoveče, gde, kome? Bila je neka policija "koka kola" su ih zvali (smeje se), "Džipovi koka-kole" su ih zvali. Nemaš kome da se obratiš, znaš. Nije bilo ni registracije, nije bilo ni... tu nekako nije bilo, bilo je mnogo teško.

Na primer, moj otac sa celim naseljem ovde, noću su izlazili i stražarili, čoveče. U smenama su izlazili, znaš kako.

Erëmirë Krasniqi: Vi ste se samoorganizovali?

Bajram Kafu Kinoli: Samoorganizovanje je bilo maksimalno, sve vreme je bilo. Otprilike četiri-pet meseci, sve vreme. Svake noći su izlazili i menjali se. Onda su mi ubili brata od strica mog oca, bio je u ovom naselju, 21 godinu, izašao je da radi sa prikolicom, ubili su ga, čoveče.

Eremire Krasnići: Napali su ga na ulici?

Bajram Kafu Kinoli: Prebili su ga. Izašao je da radi na pijaci, uhvatili su ga u neki ćošak negde, prebili ga, nismo mogli da ga nađemo deset dana. Sad je mnogo interesantna ona pozicija: "Popni se jer ću te ubiti, siđi jer ću te ubiti", da li da budem sa ovima ili da budem sa onima. Znaš kako, tu poziciju mnogo kasnije, moj otac je baš bio istraumiran, sve mu se na kraju skupilo i umro je u 41. godini. Baš sam bio u osmom razredu, završio sam osmi razred, dva dana pre maturalnog mi je umro otac.

Pao sam s bicikla (smeje se), ovoliko mi je bilo oko {pokazuje rukama veličinu}, mnogo je bilo interesantno. Radio sam u nekom magacinu i išao sam u školi u to vreme. Nosili smo šećer, brašno i šta ja znam, bili smo... moj otac je poznavao vlasnika tog magacina, bio je iz Peći, ali je došao u Đakovicu. Radili smo jer smo morali nekako da opstanemo... nisu nam davali druga radna mesta, znaš kako. I pao sam s bicikla dok sam se vraćao s posla. Nakon dva dana tata je bio ovde {pokazuje mesto gde je

sedeo}, kao... bio je petak, sutradan ujutro se razboleo tu u dvorištu. Doručkovali smo, razboleo se, otišao je u bolnicu, umro je. Nekako je mnogo brzo prošlo, ceo taj dan. Dok sam čekaao, došao sam iz škole, faktički završio sam školu, jer matursko je bilo kasnije... te nedelje, u sredu ili tako nešto, poslepodne je bilo. U ponedeljak je umro tata, prošlo je brzo, ja nisam mogao da idem ni na malomatursko, matursko. Ode život, nekako je jedno vreme prošlo skroz u *blackout* [potpunom mraku].

Brat je došao ovde, zaposlio se i nekako sve je bilo u redu, počeo je dobro da radi, ali taj period od '96. do maja 2001, ja se uopšte više ne sećam mog oca. Tu je počeo taj njegov *flip* [promena], nekako to više nije bio on... pod velikim stresom, sve vreme je bio nervozan, sve vreme je pratio vesti, kao, kao da je lud, sve vreme. Nije mogao niti je izlazio, nije bio taj čovek, taj čovek koga sam ranije poznao. Nije bio taj čovek koji me je uhvatio za ruku: "Ajde idemo negde, ajde idemo da se šetamo." I sve se to desilo zbog konflikta što mi nismo bili ni na ovoj ni na onoj strani.

Eremire Krasnići: Ovde hoću da...

Bajram Kafu Kinoli: Faktički, mi smo bili na jednoj strani, pravo da ti kažem, bili smo. Jer smo mi pričali albanski, čoveče, pričali smo. Ja sam išao na albanskom [u pkolu], moja majka je išla na albanskom, moja baka je pričala na albanskom, pradeda je pričao na albanskom, znaš kako.

Eremire Krasnići: Bio je deo kulture.

Bajram Kafu Kinoli: I sad je došlo vreme posle rata, sve to što nam se desilo, sve ono što nije trebalo da se desi, desilo se. Tata je umro i počeo je skroz drugačiji život. Pošao sam u srednju školu.

Eremire Krasnići: Ova situacija u kojoj ste bili... u trenutku kada govorite jezik, naravno, tu se razmišlja, postajete deo kulture. Ali ovaj trenutak nakon rata, da li vas je to dovelo u poziciju da ne zauzimate stranu, da li je to zahtevalo da razvijete svoju poziciju? Zanima me šta se desilo sa vašim životom... bili ste diskriminisani jer ste bili deo albanske kulture, a posle rata vam je uskraćena činjenica da ste deo albanske kulture. Da li je to bio trenutak kada ste shvatili da ne morate da stanete na stranu, da treba da osnažite svoju zajednicu kako biste mogli...

Bajram Kafu Kinoli: Pa faktički, u tom momentu su počele te političke stranke. Dakle, bilo je egipćanskih političkih stranaka, bilo je romskih političkih stranaka, bilo je aškalijskih političkih stranaka. Mislim, ja čoveče nisam znao šta znači da budeš Rom, znaš kako. Ja nikad nisam čuo reč Rom, znaš kako, u mojoj kuću nikada čoveče. Bilo je "Ciganin", "gabelj", "čergar", to je ono što smo čuli na ulici, ili smo te reči koristili kao psovku. Ja sam sam to radio bez znanja, nekako nisam znao šta je to. *Gabelji* su bili oni koji su pričali na romskom, romski; Cigani su bili oni koji su pričali na albanskom, čergari su oni koji su prosili. To su klasifikacijama koje su napravili Romi, ili mi onako, unutar zajednice.

Eremire Krasnići: Dakle, nisu derogativne?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, ne, za nas nisu bile, nego više kao klasifikacija onako, *but* [ali] nekako je bilo... Romi mnogo kasnije, 2002. sam čuo reč Rom. Onda me je to zainteresovalo, kasnije me je zainteresovalo. Brat mi je rekao: “Mi smo Egipćani”, stariji. Ovaj u školi mi je rekao: “Vi ste Romi”. Izašao bih na ulicu, neko drugi bi mi rekao: “Vi ste Aškalije”. Samo je počelo... 16 godina, ove misli su išle na sve strane, čoveče. Gde sam? Nismo imali literaturu, nismo imali internet... mislim, bilo je interneta, ali bio je početak, nismo imali informacije, čoveče. Nije bilo informacija koliko nam je bilo potrebno. Bilo je mnogo *weird* [čudno], i dalje imaš taj nivo. Ali uzeli su ovi, političke stranke, zauzele su svoju poziciju, Hadži Merđa¹⁷ je uzeo Rome.

Bio je ovaj iz Đakovice, kako se zove, Egipćanin, zaboravljam mu ime. Dobro, onaj Aškalija iz Uroševca što je napravio onaj skandal i šta ja znam, koji je pravio pasoše, papire, šta ja znam, on je u Nemačkoj. I znaš kako, oni su napravili stranku, da, i ušli su u Skupštinu kad je napravljena Skupština Kosova. Bili su izbori, onda su ušli u Skupštinu. Gledam... mislim, ko je Hadži Merđa da mene predstavlja, znaš kako, ko je ovaj drugi iz Đakovice da mene predstavlja, dok ti kao lider nisi došao da mi objasniš ko sam ja, pitao sam se već tri godine. Ko sam ja? Zašto mene zove Cigan ili gabelj ili čerگار ili Rom? Zašto mene nazivaju tim rečima... ili Aškalija ili Egipćan?

Znaš, bile su interesantne stvari... bio sam mnogo *confused* [zbunjen]. Onda sam to jednostavno ostavio, nisam se bavio time da saznam ko sam. Znao sam da je gotovo, čim je politika počela da se meša... Ni sam nisam znao, ali su mi stariji ljudi sa kojima sam provodio vreme rekli. Moj brat bi mi rekao: “Nemoj da se baviš tim stvarima”, jer je radio sa raznim organizacijama i znao je šta se dešava. Sve je to biznis, sve je pitanje glasova, pozicije, fotelje, ništa drugo. “Nemojte uopšte da se baviš tim ptianjem. Zašto pitaš te stvari? Samo nastavi da gledaš svoja posla”.

Otišao sam u srednju školu, super, upisao sam ekonomsku školu, opšta ekonomija. Tu sam super prošao, iako sam imao profesore psihopate, koji su iz rata izašli kao OVK, šta ja znam. Adem Jašari, ja nemam ništa protiv Adema Jašarija, znaš kako, Adem Jašari, Skenderbeg¹⁸, Tito, svi nekako. Ali to je škola, to su *heroes, who are these heroes? It's not my heroes* [Heroji, ko su ti heroji? Nisu moji heroji], znaš. To nije imalo veze sa mnom. Ja sam to ušio iz istorije, znaš kako, ali *what's the point? Where is the other side?* [U čemu je poenta? Gde je druga strana?] Zašto mi ne predstavljaju tu istoriju? Gde su Romi u delu kosovske istorije? Šta su Romi radili, zašto, koliko je Roma ubijeno, koliko je nestalih Roma? Koliko je romskih naselja zapaljeno? Niko ne priča o tim stvarima, znaš.

¹⁷ Ziljfi Hadži Merđa (alb.: Zylfi Haxhi Mergja; 1934 - 2015), bio je političar sa Kosova.

¹⁸ Đerđ Kastrioti (alb.: Gjergj Kastrioti; 1405 – 17. januar 1468), poznatiji kao Skenderbeg, bio je albanski feudalac i vojni zapovednik koji je predvodio pobunu protiv Osmanskog carstva na teritoriji današnje Albanije, Severne Makedonije, Grčke, Kosova, Crne Gore i Srbije.

Eremire Krasnići: Da li postoji neka organizacija, neko ko se bavi nekom vrstom istraživanja...

Bajram Kafu Kinoli: Organizacija postoji, ali postoji samo da pere novac za Rome, što je najveća greška koja postoji na Kosovu, uveren sam da nisu sposobni da rade taj posao. Vrlo jednostavno, ko je ubio mog rođaka? Zašto napadač nije pronađen? Prošlo je skoro 15 godina. Vrlo jednostavno, ratno vreme se nastavlja i takođe se nastavlja normalan život.

Bio sam jako mlad, počeo je normalan život u srednjoj školi, imao sam jako dobre prijatelje, svi su me poštovali, iako sam se s jednim od njih potukao prvog dana škole. Rekao je: "Cigane, nije ti mesto ovde!" Tako da sam ga prebio zbog toga. Prvi dan mi je došao direktor škole i rekao: "Da li si ti oslobodio ovo mesto, šta si postigao? Zašto si tukao dečaka?" "Rekao je da sam Cigan". To je bilo to i začepio je usta. Taj momak je posle toga postao moj najbliži prijatelj. Bilo je jako zanimljivo kako sam se prvi dan potukao sa njim, a onda smo postali najbolji prijatelji... Sve to (smeje se). To je tako *weird* [čudno], čoveče, sada kada razmišljam o nekim stvarima, to je kao... oooh, jako paradoksalno, jako *stupid* [glupo], nedostajale su nam informacije... Ne znam, možda me je ulica vaspitala na taj način. Morao sam da provodim više vremena sa starijim ljudima kada sam izlazio da prodajem cigarete, poslovali smo, pričali o raznim stvarima, politici, levičarima. Razgovarali smo o... bilo je jako zanimljivo, jako zanimljivo.

Izašao sam '98, bio sam u spisku đaka... Izašao sam da protestujem sa celom školom, sa profesorima. Bio sam na protestima sa profesorima, dok su ostalu decu porodice vraćale kući.

Eremire Krasnići: U Đakovici?

Bajram Kafu Kinoli: U Đakovici kada je bio marš. Dva-tri puta smo izašli, policija je bila tu, nije se ništa desilo, ali sam izašao na marš.

Eremire Krasnići: Jel možeš da nam kažeš nešto o svom aktivizmu?

Bajram Kafu Kinoli: Okej. Moj aktivizam počinje sa marihuanom (smeje se).

Eremire Krasnići: *That's not...* [To nije...]

Bajram Kafu Kinoli: *Right...* [u redu...] (smeje se). Ne, ne znam, moj aktivizam je počeo kada sam počeo malo da se bavim organizacijama, omladinski centar Đakovice. Mladost, počeo sam nekako da istražujem Đakovicu posle rata kako sam upoznao različite ljude. Šta je posleratna Đakovica? Poznao sam predratnu Đakovicu, išao sam da igram fudbal i tako dalje... ali posleratno je bilo drugačije, bilo je drugih ljudi... Odrastao sam. Nisam se više plašio, slobodno sam izlazio.

Omladinski centar je tu započeo, kontaktirao sam Ljata, on je bio moj baš blizak prijatelj. On je katolik iz Đakovice, on je bio mnogo... i dalje je *cool*, i dalje je moj prijatelj, tako da mi je dao veliku podršku.

Zvao me je sve vreme na žurke, obično je bilo mnogo *weird* da kao Rom ideš po albanskim žurkama. Ja sam stalno bio tu, okej, na svakoj žurci sam ja bio nekako prisutan. Bio sam kao, na primer jedan dečko u Prištini koji svira darbuku¹⁹ znaš kako, radi taj posao da bi nešto zaradio. Ja sam stalno bio taj, bio sam dečko koji je voleo da upoznaje ljude, da postanem drug sa nekim. Uvek sam imao potrebu da imam drugare.

U jednom trenutku smo postali veoma interesantna grupa. Postojala je organizacija "Global Motion". Počeo sam da se bavim pozorištem, bilo je to nešto kao *social dance theatre* [teatar socijalnog plesa]. Bio je to nekakav aktivizam pomešan sa kultom, nikad se ne zna šta se tamo dešava. Tek smo kasnije saznali da je to bilo nešto vezano za Baha'i²⁰, znate, ali bilo je u redu. Tu sam naučio mnogo dobrih stvari. Naučio sam šta je inicijativa, koliko je dobro biti *humble* [skroman], zašto treba da budeš iskren, zašto bi... znaš, stavlja stvari u red *tuk, tuk, tuk* {onomatopeja}. Imali smo studijske grupe svake dve nedelje. Tamo, mislim, škola, išao sam u školu, ali u školi nismo ništa naučili. Srednja škola je bila *stupid* [glupa], bila je glupa. Srednja škola je bila jako *stupid*. Rešavao bih matematičke zadatke svojoj nastavnici matematike jer ona nije znala kako da ih reši. Znate kako, srednja škola je bila jako *stupid* [glupa], bilo je mnogo haosa {pomera ruke}. Možda je to izgledalo kao kaos jer sam bio mlad, ili uopšte nisam morao da idem u školu, uopšte nisam morao da idem tamo.

Eremire Krasnići: Da li ste nastupali sa ovom grupom?

Bajram Kafu Kinoli: Mnogo smo nastupali, čoveče. Bilo je ovo, imalo je... bilo je jako interesantno kao organizacija, jako dobro. Mislim da je Unicef finansirao ovaj program pet godina. Program je trajao od 2002. do 2007. U to vreme sam se uključio. Čuo sam i ranije za tu grupu, ali mi je trebalo neko vreme da ih sustignem, tamo sam upoznao Ljatija, onda sam napravio svoje mesto u toj grupi, trebalo mi je dve godine, pridružio sam im se 2004.-2005. i tako se veoma lepo nastavilo.

Ušao sam u teatar, ušili smo *step dance, make protest without words, just with movements and beats of your body, clap your body* [Protestujte bez reči, samo pokretima i pulsiranjem vašeg tela, koristite vaše telo]. I mi smo super učili, ja sam vrlo brzo shvatio, radili smo koreografiju. Napravili smo neki mali *show* [predstavu] i imao sam da to prezentujem u Prištini. Ja sam prvi put bio u Prištini... da, krajem 2004. i u Narodnom pozorištu, prvi put, *what the fuck, man*. Bilo je mnogo... u Prištinu sam otišao 2004, znaš. I bilo je mnogo lepo, ni roditeljima, nisam im pričao kući, nisam smeo da im kažem jer mi nisu dozvoljavali, čoveče. Gde si ti pošao 2000. i neke...

¹⁹ Darbuka je muzički instrument, jednodelni membranofon s telom u obliku pehara, koristi se uglavnom u Egiptu, na Bliskom istoku, u severnoj Africi, južnoj Aziji i istočnoj Evropi.

²⁰ Bahai ili bahaizam je monoteistička, sinkretička i misionarska religija nastala u Iranu u 19. veku, koja preuzima elemente drugih svetskih religija i teži ka stvaranju jedne univerzalne nepolitičke svetske zajednice.

I sve vreme je bilo tako, ja sam postao buntovnik. Postao sam buntovnik protiv porodice jer nisam imao njihovu podršku, našao sam podršku kod drugih ljudi, od ovog kulta koji bi me veoma dobro kultivisao, koji bi mi dao snagu i znanje da se usmeravam prema sebi. Napravili su od mene snažnog vođu, velikog individualistu, bili su sve vreme kao... uradite nešto sami, otvorili su me, učinili da procvetam kao cvet. Otvorio sam se, procvalo je proleće, vrlo brzo sam zaboravio sve što se dogodilo.

I otišli smo u Prištinu i nastupili. Svaki grad je tamo imao svoju grupu i nisam znao šta će se desiti. Bilo je po 150 dece iz svih gradova Kosova i Makedonije. Bilo je i Srba iz Gračanice i pre nego što se desio taj incident...

Eremire Krasnići: Da, da 2004, martovski nemiri.

Bajram Kafu Kinoli: Šta ja znam... bilo je jako zanimljivo upoznati 150 ljudi okupljenih tamo. Bilo je jako dobro, onda smo počeli sa mesindžerom i mejlom, imali smo velike grupe. Razgovarali smo o pokretanju inicijative prikupljanja odeće za siromašne, organizovali smo se da pronađemo lokacije, napišemo imena i pošaljemo odeću ljudima. Na primer, jedna od prvih akcija u mom životu bila je u Đakovici u naselju Kolonije, što je veoma loše naselje, blizu nje je deponija smeća. Oni tamo žive, žive od reciklaže... i to je jako interesantno. Na primer, jedna od stvari je bila... vidite, imali su jako interesantnu stvar, ovaj kult o kome sam upravo govorio, Bahai. Mesec Ramazana za njih je bio posvećen služenju, morali ste da napišete projekat, da služite. Moja ideja je bila da uzmem male letke, mislim dva dana ranije, i pošaljem ih u stanove. Bili smo u novoj zgradi u Đakovici. Išli smo u razne zgrade.

Eremire Krasnići: Kakve su to informacije bile?

Bajram Kafu Kinoli: Informacija je bila: "Doći ćemo za dva dana... Mi smo iz te-i-te organizacije, doći ćemo za dva dana. Ako imaš neku stvar koju ne koristiš i koju bi mogao drugima da daš, nekom ko je siromašniji od tebe, bilo bi dobro da sutra ostaviš zavezanu kesu ispred vrata. Hvala". Toliko. Ostavljali smo, samo smo kucali onako da nas ne vide, bili smo kao gerilci, kuc-kuc. Postavljali smo to na vrata i prikupili smo jedan veliki kamion [stvari], čoveče.

Eremire Krasnići: Da!

Bajram Kafu Kinoli: Razdvajali smo dve nedelje jer je bio jako veliki posao. Bilo nas je samo petoro, znaš kako! Za mene je taj projekat bio onako: "*Wow, this I can do! This is what makes me happy now! This... I find my way*" [Vau, ja ovo mogu da radim! Ovo je nešto što me čini srećnim. Ovo... pronašao sam svoj put].

Skroz kasnije, 2006-2007, uhvatio sam se za... dobro, tada sam više bio reper... imali smo jedan onaj "West Clan Records", bio sam u jednom klanu repera. Tu sam bio mnogo vulgaran, zato što je rep

onako više uuuh {stavlja ruku na lice}. Kad slušam ponekad neke stvari...o Bože, ne mogu! Bilo je mnogo ekstremno. Jer tada, posle ovog kulta, naučio sam rodnu ravnopravnost i tako dalje, sve se promenilo, postao sam bolji...

Eremire Krasnići: Promenilo te?

Bajram Kafu Kinoli: Pa da... bolji. Postao sam više ja, upustio sam se u Bahai rituale, jer su te oni preuzimali.

Eremire Krasnići: Šta je to Bahai?

Bajram Kafu Kinoli: Bahai je veoma nova religija koja potiče iz Irana. Jedan od njihovih vođa je Bahai, Abdul Bahai, Šogi Efendi je njegov sin. Većina citata, na primer jedan od Džima Morisona kaže: "Sve dok se ne pomirite sa životinjama, neće biti mira među nama", to je citat koji je rekao Abdul Bahai 1800. godine ili tako nešto. To znači da imaju mnogo knjiga, njihov centar je, na primer, u Haifi. Mogu reći da je to jako moderna sekta u smislu da su intelektualno otvoreniji, ali imaju iste stvari kao i druge religije kao što je, nema seksa pre braka, nema homoseksualaca, znate... morate da se poznajete godinu dana da biste saznali da li možete da postanete partneri. Znate, imali su neka vrlo zanimljiva pravila. Mogao si da se moliš kako hoćeš, iz Kurana, iz ovoga, iz onoga... nije bilo određeno.

Eremire Krasnići: Jedna knjiga.

Bajram Kafu Kinoli: Ne, nisu imali! Imali su samo neka pravila kojih se morate pridržavati. Svidelo mi se, prilično sam se upustio u to. Da... ne znam da li kasnije... ne {klima glavom}.

Eremire Krasnići: Šta ste uradili sa tim kamionom sa stvarima?

Bajram Kafu Kinoli: Da, podelili smo, podelili smo tu. Bilo je mnogo...

Eremire Krasnići: U tom naselju...

Bajram Kafu Kinlooi: U tom naselju, interesantno je onako. Bio je taj centar koji su vodili i Romi i Albanci, to je bila neka vrsta *learning center* [centar za učenje], i dalje postoji faktički. Odabrali smo im sve, imali su spisak ljudi, ko su, koliko članova porodice, koliko imaju godina, i svima su podelili spakovane stvari.

Eremire Krasnići: A šta se desilo sa muzikom, da li možeš da nam ispričaš?

Bajram Kafu Kinoli: Eh, to sam hteo da ti kažem. 2006, sam bio u četvrtoj godini... ma, jedan momak iz Đakovice jer je Đakovica mala, svi se znamo, on je jedan od osnivača DSK²¹, takođe je profesor, sada je završio neke doktorske studije u SAD-u, mislim. Njegovo prezime je Rahmani, po zanimanju je pravnik. Nekada je bio bubnjar. Organizovao je žurke po ceo dan, jer su tokom srednje škole žurke obično bile organizovane danju, pošto devojke nisu smele da ostanu do kasno noću. Stvar je bila da se svi okupe. Gledao sam na njega kao na prijatelja, nekada smo zajedno igrali *counter-strike* [igrica].

Bio je bubnjar. Bilo je veoma zanimljivo jer je slušao Bijelo dugme (smeje se). Voleo je bubnjara Bijelog dugmeta, čoveče. Imao je sve CD-ove Bijelog dugmeta jer mu je otac studirao u Beogradu, ostavio mu je sve o muzici, bio je veoma upućen u muziku, više od mene. Znao sam staru muziku, ilahije, nešto od "Guns'N'Roses" i tako dalje, nešto od "Arctic Monkeys", vrlo malo. Bio mu je rođendan kada sam ga upoznao. Uzeo je bend da svira za njegov rođendan. Počeli su da pevaju "Sweet Child O' Mine" od Guns' N'Roses. Znao sam pesmu i samo sam skočio do mikrofona i pevao zajedno sa njima, oni su bili fascinirani, "kako lepo pevaš". A on je rekao: "Jel možeš da dođeš na probu sutra? Naš bend se zove 'The Strings'" (smeje se). To je to, muzika je počela za mene.

Od tada sam godinu dana vežbao sa njima u podrumu. Bilo je tako dobro, čoveče, tu smo osnovali prvi bend. Bilo je tako dobro. Za mene je to bio najbolji period koji sam imao kao tinejdžer dok nisam sazreo, mislim ono što sam želeo da imam u životu i prvu svirku... Napravio sam svoju prvu svirku! Našao sam mesto za prvu svirku. Bilo je to u Klini gde smo svirali. U Klini je bio "Hard Rock Cafe" i tamo smo napravili svirku. Imali smo već 25 pesama i sve smo otpevali. Ljudi su uživali, pozvali su nas ponovo posle dve nedelje. Onda smo otišli u Peć, pa smo došli u Prištinu, znate... prošle su neke godine. Takmičio sam se u "*Ethet e se Premtes*"²². U to vreme sam bio mlad... Pušio sam travu, kao i svaki mladić. U stvari, travu bi trebalo liberalizovati. Vize (smeje se), i to da... jer je to povezano. Poslednje noći, kada sam bio izabran u prvih deset u "*Ethet e se Premtes*", bio sam naduvan, da budem iskren. I bilo je... ne znam. Išlo je kako je išlo, ja sam u to vreme radio kao stolar...

Eremire Krasnići: Jel si ušao u deset izabranih ili ne?

Bajram Kafu Kinoli: Ne, nisam ušao u desetku jer sam zasrao (smeje se). Tu sam mnogo zasrao. I radio sam kao stolar zajedno sa bratom.

Eremire Krasnići: U Albaniji?

²¹ Demokratski savez Kosova (*Lidhja Demokratike e Kosoves*), prva politička partija Kosova, osnovana 1989. godine od strane grupe novinara i intelektualaca, kada je ukinuta autonomija Kosova. DSK je brzo postala državna partija koja okuplja sve Albance i ostala je jedina stranka sve do 1999. godine.

²² *Ethet e se premtes mbrema* (srb.: *Groznica petkom uveče*), često poznata jednostavno kao Ethet (Groznica) bila je albanska TV emisija slična formatu *The Voice*. Program je počeo da se emituje u jesen 2002. na Radio televiziji Albanije i na TV21 na Kosovu.

Bajram Kafu Kinoli: Ne, ovdde!

Eremire Krasnići: Da se solidarišeš sa našim Albancima...

Bajram Kafu Kinoli: Sa dobrim ljudima (smeje se). Ne bih ih nazvao Albancima, ne znam, oni su dobri Kosovari, jer žele da budu definisani. Mislim, ujak po majci je bio kao... ujak mog oca, zvao sam ga ujače, ujak Hadi. Bio je mnogo interesantan čovek, stvarno je bio mnogo harizmatičan, imao je dobar smisao za humor. Baš čovek koji je znao da živi, stvarno je mnogo živeo. Bio je kuvar, radio je u bolnici, čoveče. Mnogo je dobro kuvao! Znaš kako je dobro kuvao? Mnoge sam stvari naučio od njega, da kuvam, janiju²³ sa lukom, ili tavu²⁴ sa paradajzom ili kako se sprema pasulj, kako se sprema zaprška i kako se stavlja, takve me stvari učio. Bio je mnogo ono, baš kao što mi je trebao jedan... kad sam već izgubio oca, kad je otac već izgubio koncentraciju, izgubio ono... i meni je trebao jedan takav čovek. I on je bio tu, nekako je zamenio to mesto.

Osim toga, druga stvar, muzika, čoveče. On je bio onako mnogo velik u muzici, mnogo je stvarao, mnogo sevdaha što kažu u Đakovici, mnogo *ašk*²⁵, *ašik*²⁶ onako, taman je onako srcem pevao. Uvek mi je pričao: “Vidi, kad pevaš, pusti ko je tu ispred tebe, ko je tu sa tobom, ko je tu. Zatvori oči i pevaj! Pevaj odavde {udara prsa}, tu moraš da čuješ. Pevaj, pusti glas, zašto se bojiš! Pusti glas”. I sve vreme me je grdio: “Zašto se natežeš, zašto se natežeš?” Onako, kad sam pravio neku grešku ili nešto. Mislim, mama, mama ne znam, nisam je nikad čuo kakva je na kontrabasu. Ne znam! Jednom sam je čuo kako peva, bila je mnogo dobra, i pevala je Nedžmiju Pagarušu²⁷. Imali smo radio, to je bilo davno, bilo je za Novu godinu. Spremala je ribu, dok je pržila ribu, i bila je Nedžmije Pagaruša nešto, mislim da je bila ona pesma “*Baresha*” [Čobanica]. I peva ona baš visokim glasom. Niko kući, jer smo svi otišli kod deke i bake tamo. I ja ulazim polako, jer sam uvek bio spor, debeo čoveče, mnogo sam bio debeo kao dečak. Kao mali sam bio mnogo debeo. I ulazim unutra polako, slušam je, kad me je videla {zapanjio se}... stala je. I nikad je više nisam čuo kako peva i bilo je interesantno.

Dobro, ona mi nije pravila problem, mislim, nismo imali toliku komunikaciju... “Šta radiš? Gde ideš?” Škola je bila ono za šta me je uglavnom gurala: “Idi u školu! Da li si završio domaći?” Znaš. Sve vreme me je kontrolisala iako je radila sve vreme, radila je po četiri-pet poslova. Mnogo je bilo teško izdržavati šestoro dece. Od nje sam naučio da što više radiš, kad dođe kraj dana, znaš šta si radio i znaš da si

²³ Tradicionalno jelo sa mesom i lukom.

²⁴ Tradicionalno jelo koje se sprema u zemljanoj posudi.

²⁵ Na turskom: *aşk*, *ljubav*, *strast*.

²⁶ Čovek koji uživa u životu, boem.

²⁷ Nedžmije Pagaruša (alb.: Nexhmije Pagarusha; 7. maj 1933 – 7. februar 2020) je bila kosovsko-albanska pevačica i glumica, često nazivana kraljicom kosovske muzike. Pagaruša je stekla priznanje kao umetnica na Kosovu i u susednim zemljama zbog svog izrazitog sopranskog vokalnog opsega, koji je prikazala izvodeći različite kosovske narodne pesme tokom karijere koja je trajala 36 godina, od svog debija na Radio Prištini 1948. do 1984. kada je održala poslednji koncert u Sarajevu.

nekome učinio dobro, *it doesn't matter if you are tired, tomorrow you gonna be a new one* [nije bitno da li si umoran, sutra ćeš biti kao nov].

I sve vreme mi je tako govorila: “Samo radi. Sad ti je vreme da radiš! Vidi u kakvom sam ja stanju” (smeje se). Znaš, takva je bila... ali dobra je. Ne priča mnogo, nije toliko duboko razmišljala, sigurno zato što joj nisu dozvoljavali kao maloj, jer je bila sedmo dete tamo, i još se udala jako mlada. Sigurno joj nisu dopustili da toliko... mislim, nisu je puštali da mnogo priča. Tako da, obično, kod nas je takva tradicija... Sigurno bi bila drugačija da je išla u školu (smeje se) i, na primer, da se nije udala.

Drugi uticaj na moju muziku je muzika sufizma²⁸. Pevao sam ilahiju u tekiji. Zapravo sam znao sto ilahija napamet jer sam morao da budem spreman kada sam išao sa ocem: “Ti si šehov sin!” Morao si da znaš svaku ilahiju koju derviš traži da pevaš. Da ne znaš neku od njih, ti i tvoj otac biste se osramotili. Dakle, imali ste neku vrstu hijerarhije, odgovornosti, bila je tu sve vreme, ali ja sam voleo to da radim. Šta još...

Erëmirë Kransiqi: Da li si razumeo te ilahije?

Bajram Kafu Kinoli: Ja sam to nekako duhovno razumeo, čoveče, jer sam bio blizak tome. Bio sam dosta sufi, onako iznutra. To mi je dalo mir, to mi je dalo ono *calm down, think about* [smiri se, razmisli], znaš kako, oseti nešto pre nego što uradiš. Sufizam je vrsta energije za koju nikada nisam razumeo zašto tako deluje na mene kada pričam o njoj. Imam neku... {dodiruje stomak}

Eremire Krasnići: *Fuzzy* [uznemirenost].

Bajram Kafu Kinoli: Pa da, kao *the birds are in my stomach* [imam ptice u stomaku] imam nešto. Iako u poslednje vreme nisam aktivan u smislu verovanja, poštujem sufizam zbog jedne stvari koju imaju. Njihov misticizam je veoma sofisticiran, imaju neke jako dobre priče i meni izgleda kao da su *punk of the muslim* [pankeri islama], nekako su *revolutionary* [revolucionarni] (smeje se). Nemaju ono... ne znam. Neki kažu da smeju da piju alkohol, neki da se alkohol ne pije. Kod mene lično, ja sam video da ovde piju alkohol. Tačno je da piju alkohol, ali ne rade te stvari o kojima ljudi pričaju, pričaju da imaju *group sex or something like that with women that turn* [grupni seks ili tako nešto sa ženama koje razmenjuju]... znaš, gase svetla i rade te stvari. To nije istina!

Eremire Krasnići: Postoje te predrasude?

Bajram Kafu Kinoli: To su... pa da, postoje te predrasude. Tako da, nisu takvi. Eh, sufizam mi je dao taj osećaj za muziku. Ujak mi je dao taj “*Be present!*” [Budi prisutan], “Ajde daj to od sebe!” A mama... ne

---

²⁸ Sufizam, je mistički aspekt islama, način života usmeren na ostvarenje Božjeg jedinstva i prisustva kroz ljubav, iskustvenu spoznaju, asketizam i ekstatičko jedinstvo sa Tvorcem. Sledbenici sufizma se nazivaju sufije ili derviši.

znam šta mi je dala... možda zato što me je rodila (smeje se). To da, to znam da me je ona rodila. Podigla me je, do sedme godine sam spavao s njom (smeje se), tako da je bilo super.

Eremire Krasnići: Kafu, da li možeš da nam predstaviš ovu sobu?

Bajram Kafu Kinoli: Stvarno?

Eremire Krasnići: Da li možeš da je pročitaš?

Bajram Kafu Kinoli: Ovo je skica koju je napravio moj brat. I ovo je tekija, dakle oblik tekije kako izgleda tekija mog oca. Što sad zovu tekija oca Ukšina, u zadnje vreme tamo se ide u posetu drugog dana Đurđevdana, jer imaju određen dan. Ne znam zašto se Đurđevdan toliko veže sa sufizmom da se u to vreme ide u tekiju. Mnogo je interesantno, Ederlezi ili Đurđevdan se faktički mnogo poštuje u sufizmu. Još uvek ne razumem zašto. To moram da istražim zašto su toliko vezani, jer je faktički Đurđevdan paganski praznik. Ali možda zato što je romski, oni su ti koji su najviše to prosledili i može postojati ta veza. Ne znam, tako mislim. Ali moram više da istražim.

Kao drugo... {gleda sobu} sve sam ispričao. Ah ovde je, ova slika je veoma interesantna {uzima sliku u ruke}. Tu se, na primer, dele grane sufizma, mnogo je interesantno. Mi smo Halveti²⁹, mislim, naša porodica je Halveti. Kod majke su Rufai³⁰, u Đakovici imamo Sadi... i Bektaši³¹. Mislim, centar Halvetija je u Prizrenu. Toliko ja znam, u stvari puno toga sam zaboravio jer nisam toliko aktivan, i baš me je sramota.

Treći deo

[Voditeljka intervjuja pita intervjuisanog da objasni rituale Halvetija i ulogu tekije. Ovaj deo je isečen iz video intervjuja].

Bajram Kafu Kinoli: Ritual se zove Zikr³², ili Zi'cr, što se obično upotrebljava u Đakovici, Halvetije imaju... mnogo normalno, kao sve druge sekte islama koje imaju druge ogranke. Ali, ima nekih

²⁹ Halveti je naziv jedne od islamskih sekti, osnovanih na današnjem Kavkazu. Halveti nije dobio ime po duhovnom vođi, već po službi jer je uglavnom primenjivao mistični sistem havleta (samoizolacije) ili izolacije i odvajanja, od svega što je vezano za svet, u posebnim prostorijama ili nišama (obično četrdeset dana).

³⁰ Rufai je islamska sekta čiji je osnivač, prema mističkom verovanju, Ahmed er Rufai.

³¹ Bektašije su islamsko versko bratstvo koje sledi učenja hadži-Bektaša Velija, anadolskog mistika i derviša iz 13. veka. Bektašije su pobornici islamskog misticitizma (sufizma), bliski šiitskom ogranku islama.

³² Dhikr ili Zikr, što bukvalno znači sećanje, podsećanje ili pominjanje je oblik islamske meditacije u kojoj se fraze ili molitve ponavljaju kako bi se setili Boga. Zikr igra centralnu ulogu u sufijskom islamu, a svaki sufijski red obično je usvojio određeni zikr, obično praćen posebnim držanjem, disanjem i pokretom.

promena tu i tamo, sure³³ iz Kurana, obično prolazi kroz sure Kurana, isto je. Onda su dve faze Zikra. Zikr kad sediš, Zikr kad sediš i Zikr kad stojiš. Zikr kad sediš, to se radi glasom i telom, stalno si u pokretu, Zikr kad stojiš, postoji *Kudum*, instrument u obliku peharastog bubnja, ali napravljen od kozje kože, tu su i zvana, kako ih zovu u Đakovici, tu su i činele ili *cymbals* na engleskom.

Ali obično u Velikim noćima³⁴, kao što je, na primer, sultan Nevruz, što je poznata kao Nova godina Zemlje, Nova godina, duh zemlje, to je prvi dan proleća, duh zemlje dolazi, cela manifestacija hladnoće preuzeta od Abrahama i Osmana i starešina se završava i tako redom, to je mesec sultana Nevruza koji je poznat kao Nova godina, tada su rituali posvećeni nekoj vrsti energije. Oni se bodu, mislim, to je vrlo normalno. Halvetije obično imaju ubod, u oko, izbodu ga ovde {pokazuje prstom donji deo oka}, takođe u stomak, ovde {pokazuje prstom desni obraz lica}, obično rade to mačem. Veoma teška osoba stoji na stomaku i ništa se ne dešava, znate, veoma je zanimljivo.

Radio sam to mnogo puta, moj otac je ležao, a oni su stajali preko njega. I meni je u početku bilo jako čudno, onda se navikneš. Ti si deo jednog, ne znam, to je neka vrsta energije koja se oseća kao tornado, prođeš kroz to, ne mogu to da opišem rečima. To se dešava samo kada ste tako bistri i tako posvećeni toj energiji. To je nekako fizičko, stalno se krećete i onda uđete u neku vrstu hipnoze, u neku vrstu transa. Bilo je tako dobro, to je jako dobra stvar. Kada se završi taj ritual, osećate se kao da ste preporođeni, ili kao da se budite ujutru, jer ne znam kakav je osećaj roditi se, ne sećam se toga. Ali da budemo precizniji, osećaš se kao da se ujutro probudiš nakon jako dobrog sna. Nakon buđenja, osećate se tako sveže iako se znojite, do te mere da uopšte ne osećate potrebu da razgovarate. Niko ne priča, svi samo gledaju, veoma je mirno. Ta stvar je veoma interesantna, osetio sam to mnogo puta, to je osećaj koji ne možete dobiti svaki put kada to vežbate, ali većinu puta jeste. Kada ste posvećeni, to je neka vrsta meditacije, tako jednostavna. Ovo je, mislim, tipično za Zikr, ali postoje i drugi načini na koji to koriste, posebno u drugim ograncima sufizma.

Eremire Krasnići: Gde su bile tekija u teškim vremenima i kakvu je političku ulogu imala, naročito kad je trebalo organizovati se za rat?

Bajram Kafu Kinoli: Mi smo kao porodica bili ograničeniji kada je u pitanju organizovanje takvih stvari. Obično smo ovde imali generala i još jednu zver koji su nas sve vreme kontrolisali. Nismo mogli čak ni da praktikujemo svoje rituale u nekom trenutku, nismo se usudili. Ali mislim da je tekija nastavila sa radom, oni su doprinosili političkim sastancima i tako sve vreme. Tokom poseta drugim tekijama sa ocem, čuo sam da se mnogo govorilo o potrebi da se pripremimo jer se nešto spremalo. Kao dete nisam to mogao da razumem, jer nisam... Obično sam odlazio tamo kada me je otac vodio: "Dođi da pevamo!" Znaš? Bio sam tamo, slušao sam, ali više me je zanimalo da pokažem svoje pevačko umeće, mislim, to me je otac terao da radim. I obično sam ih slušao kako pričaju o tim stvarima.

³³ Sura je poglavlje u Kuranu. Sastoji se od ajeta i u Kuranu ih je ukupno 114.

³⁴ U Islamu velike noći su noći praznika.

Mislim, postoje priče iz Orahovca, iz tekije, tamo se desilo. Postoje priče koje su se desile u Đakovici. Mislim, tekije su uvek bile takve, kao mesta okupljanja, gde je zajednica davala mišljenje, gde su seoske starešine ili starešine pojedinih delova naselja razmišljale šta će nam se dogoditi ne samo u prošlom ratu, već verovatno i ranije. Postoji nešto, to je kao *oda*. Tekija je kao *oda*, znaš. Ima neki *trip*, tu je šeh, tu je starac, znaš? Kad prevedesh šeh to znači starac, znači mudrost, mudar, to je onaj koji ne priča mnogo, ali mnogo govori. Mislim da ovo prilično liči na kulturu Kosova, posebno Đakovice, to je povezano, veoma je slično.

Iako sam danas čuo neke komentare, mislim od Ane, ili sam od tebe danas čuo, zar ne? Da je neko rekao da u Đakovici nema sufizma, nema islama. *No, it's been always here*, [Ne, oduvek je postojao], tako da je oduvek bio ovde. Ovde ima i dalje ljudi koji to prate, i jako je dobro što to prate, jer to i dalje održava zajednicu. To je neka istorija koja nam je ostala, možda jedina. To je jedini ritual koji nam je ostao, što nikome ne čini zlo, mnogo je spiritualno, to je nešto lično. I dala je mnogo doprinosa i puno je ljudi umrlo u tekiji, što ih mi zovemo *šehidi*, *šehid* je onaj ko umre u tekiji. Mislim, tu je bilo nečega, znaš kako? Nisu samo ušli da ubijaju. Ne znam kako je bilo, ali bilo je neko *gathering* [okupljanje] tu i nešto su radili, bilo je raznih okupljanja. Jer Đakovica je obično uvek bila mesto koje je najviše stradalo, gde je bilo u izobilju [svega], ali je uvek bilo i *sevda*. Tu je oduvek bilo verovanja, mogu reći, na osnovu onoga što sam čuo.

Tekija je u to vreme imala svoju ulogu jer nije bilo drugog mesta gde su se mogli okupljati. Obično policija, koliko ja znam, nije napadala mnogo verskih objekata posle '90-ih. Postali su čak i školski objekti za srednje škole i fakultete, znate. Tada su džamije bile najvažniji deo, pa neke privatne kuće, ali tekija je bila mesto gde si mogao da ideš na molitvu a da ti niko ne smeta, jer je tako, nisu ti smetali, to je jednostavno verovanje od koga ne možeš da razdvojiš nikoga. To je odigralo svoju ulogu.

Eremire Krasnići: A u ratu ovi pali šehidi...

Bajram Kafu Kinoli: Da?

Eremire Krasnići: Kažu da su imali važnu ulogu u organizovanju rata. Šta si čuo o tome?

Bajram Kafu Kinoli: Pa, ja lično ne znam tačno. Ali bi bilo dobro, možda, da se tamo pita, i da ti tačno ispričaju, jer neću da dajem dezinformacije, ovako kao osoba. I znam da se tu nešto desilo. Mislim, znam nešto o tom aspektu ali ne znam tačno, nemam dokaze, nemam... ko je to, imena i takve stvari.

Na primer, sufizam nije dozvoljen u Turskoj. To je neka vrsta tajne, to je tajno društvo. Oni ne govore šta rade unutra, nikome nije dozvoljeno da zna šta se dešava unutra, nikome! Dok su svi, na primer, sto ljudi su članovi, na svakih sto članova dolazi jedan predstavnik kuće, on može biti vođa te kuće. Ovaj vođa kuće ima dva-tri [verska] brata, znate, tu se donosi odluka, onda se tamo širi i onda se širi još više.

Može... to se na primer desilo. Evo jedan mnogo konkretan primer. Uzeo je neko knjigu, na primer došla je neka nova knjiga, da nauči šta je to ili iz Turske je došla veoma cenjena osoba, neko ko je bio šeh i učinio toliko dobrih stvari, jednom je došao u tekiju, informacija o dolasku knjige se proširila u svakoj tekiji na Kosovo za deset dana. Informacije su se tako brzo širile iz tekije... na primer, moj otac je bio lud za knjigama, mnogo je čitao. Imao je prijatelja iz Turske koji mu je uvek donosio knjige, čak i neke sitnice. Imao je... kupio je mač koji je prilično star, izgleda ovako, ne znam da li je baš kao i uobičajeni. Na primer, kada je došao, doneo je knjigu *Hadithi Mamalije*, koja nije postojala na Kosovu. Našao je knjigu na srpskohrvatskom jeziku, te knjige nisu hteli da donesu na Kosovo, jer su iz Bosne, a Bosna je još bila u ratu. Kada je prvi put stigao ovde, u svakoj tekiji se saznalo i došli su da kopiraju, znaš. Veza među njima bila je veoma interesantna. Ako bi samo jedan znao nešto, svi bi saznali, možda je to đakovački stereotip da su se širile reči, ali više je bilo širenje znanja, mudrosti, to se širi odavde, iz tekije.

Možda su imali svoje tajne, ne mogu tačno da se setim jer sam bio jako mlad. Ali znam da je njihov način širenja priče bio zaista interesantan, postala bi velika stvar za samo dva-tri ili deset dana. "A, on ima tu knjigu". "A, ovaj ima ovo". "Aha, treba mu nešto". Na primer, bilo je veoma interesantno kada smo gradili kuću, a u nedelju su nam bili potrebni ljudi da pomognu za temelj kuće. Na primer, u petak su došli ovde i moj otac je rekao: "Treba mi deset ljudi da mi sutra dođe da mi pomogne, imam ovo..." Mislim, "Imam ove stvari, trebaju mi ove". A sutradan je došlo ne samo deset ljudi, nego njih trideset, sa hranom i svim ostalim, koji su došli i pomogli nam i radili i završili za pola dana. Sedeli bi, pili i laku noć!

To je bila uloga tekije, koja je stvorila veoma blisku zajednicu. Bilo je puno ljubavi, ne znam da li takva ljubav postoji i sada. Jer vreme komercijalizma i kapitalizma je ovo razdvojilo... Ne znam, ne mogu to ni da nazovem sektom, ali ne znam, to je neka zajednica, to je neka vrsta... Mnogo je lepo. Tokom 90-ih godina postojala je velika potreba da imamo za šta da se držimo, da se volimo, bez obzira na sve, da se držimo za nekoga jer smo se razišli, nismo znali kuda da idemo. Ovo je bilo tajno mesto.

Život je jako dobar, jako je lep i mislim da treba samo da voliš malo više, i da se malo više brineš o sebi, a kada si dobar prema sebi, možeš da činiš dobro i drugim ljudima. Bolji sam od nekih ljudi koje poznajem i koji imaju probleme. Dobro sam, izabrao sam svoj put, radim kao finansijski menadžer. Pravim muziku sa Gipsy Groove, izdao sam dva albuma. Mislim, sa Gipsy Groove-om, to je stvar koja mi se dogodila pre pet godina u Prištini, počela je pre pet godina u Prištini i napravila je malu revoluciju. Mislim, podigli smo romsku muziku do nivoa da nateramo druge ljude osim Roma da žele da je slušaju. To je bila jedna od mojih misija od samog početka. Drugi album ima neke stvari u kojima se govori o pravima žena, rodnoj ravnopravnosti, slobodi kretanja. Mislim, u tom smislu mi smo super bend. Mnogo sam u dobrom odnosu sa bendom. Svuda puštamo muziku i uopšte se ne bih žalio na muziku, super je dobra.

Ali drugo, drugi deo, ja sam oženjen (smeje se) zajedno smo skoro već osam godina. Veoma je interesantan način na koji mi se to desilo posle svih tih stvari u mom životu, to je prilično zanimljiva tranzicija posle dvadeset godina, a ona je jako dobra devojka. Mislim, jedno jako dobra žena koja je postala moj oslonac. Verujte mi da je ona jedan oslonac za mene, to je Milica. Milica je iz Srbije i živimo zajedno u Novom Sadu. Ona studira fotografiju, radi malo tu sa nama u organizaciji. Tako da *it's fine* [u redu je], pozitivna je, mnogo je... Ona je jednom došla da živi u Prištini, jedno vreme smo bili. Da dođe Srпкиnja 2010. u Prištinu, ali nije bilo toliko loše u Prištini, ali da dođeš i da živiš sa jednim Romom za koga postoje predrasude, nekako to je *double trouble* [dvostruka nevolja] znaš, (smeje se) znaš. Bilo je, *wow, she is so brave!* [vau, baš je hrabra].

Ona je tu bila u momentu kad mi je bilo najgore, kad sam se vratio iz Albanije. U momentu kad sam počeo da padam samoinicijativno, došla je ona {diže ruku} i napravio sam Gipsy Groove, Napravio sam svoju publiku u Prištini, napravio sam svoj krug. Sad pravimo festival zajedno sa Dit' e Nat³⁵. Znaš, nekad kad gledam sve, to...

Eremire Krasnići: Putanje.

Bajram Kau Kinolli: Putanje života zavise od toga gde želite da se pozicionirate. Dosta više sa viktimizacijom! Znaš kako, nema više da omalovažavaš sebe, "Ovaj je bolji, ovaj je odande, ovaj odavde, ili ti imaš takvu kožu, ja nemam takvu kožu, ili ja sam pozitivan, ti si negativan". *It's about* [Radi se o tome] šta želiš da postigneš. I to mi je najviše naučila Milica, na primer. *Yeah, without woman, it's impossible* [Da, bez žene je nemoguće] (smeje se). Tako da, *it's okay, it's fine* [u redu je, dobro je]. Mora se ići dalje, šta god da se desilo pripada prošlosti, ne možete se vratiti tamo. Još uvek postoje posledice, još uvek morate sami da to rešite, znaš? Srbin, Albanac, Rom, šta je poenta? To su samo imenovanja, to su samo imena koja nam ne trebaju, ali sistem je takav, ok, sve je ok. Ali kada je ljubav u pitanju, čovek ne zna ništa, i to je super čoveče. *I love her. It's good.* [Volim je, Dobro je] (smeši se).

---

³⁵ Kafić u Prištini.